

06

แผนการปฏิรูปประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

“ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการรักษา พันธุ์ ทำให้เกิดความยั่งยืน เป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ทั้งทรัพยากรทางบก ทรัพยากรทางน้ำ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ความหลากหลายทางชีวภาพ สิ่งแวดล้อม และระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ”

การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ดังปรากฏผลการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ทำให้รายได้ต่อหัวของคนไทยเพิ่มสูงขึ้นกว่า 10 เท่า การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นจำนวนรวมกว่า 66 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2562 ขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในเรื่องขยะ น้ำเสีย มลภาวะ รวมถึงความเสื่อมโทรมลงของทรัพยากรทั้งทางบก ทางน้ำ และทางทะเล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพชีวิต และความยั่งยืนของประเทศในระยะยาว นอกจากนี้ ปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้เกิดภัยพิบัติที่รุนแรงและบ่อยครั้งเพิ่มขึ้น การขาดความต่อเนื่องของนโยบายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความล่าช้าของระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เป็นเหตุให้จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อให้เกิดการรักษา ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสมดุล มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

แผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดประเด็นปฏิรูป 6 เรื่องหลัก ได้แก่ (1) ทรัพยากรทางบก (2) ทรัพยากรน้ำ (3) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (4) ความหลากหลายทางชีวภาพ (5) สิ่งแวดล้อม และ (6) ระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวนรวม 36 ประเด็น โดยมีเป้าหมายหรือผลอันพึงประสงค์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ดังนี้ (1) ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการรักษาและฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนเป็นฐานการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (2) สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดมลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ (3) เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ลดความขัดแย้งของการพัฒนาที่ใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ บรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและลดภัยพิบัติทางธรรมชาติ และ (4) มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวทางพระราชรัฐ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกโดยยึดถือผลประโยชน์ของประเทศ

ประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะ

1) ทรัพยากรทางบก แม้ว่าการดำเนินงานเพื่อปฏิรูปทรัพยากรทางบกของหน่วยงานภาครัฐจะมีความก้าวหน้าในหลายมิติ แต่เนื่องจากการดำเนินงานมีความเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย อาทิ กฎหมายการผังเมือง กฎหมายชลประทาน และกฎหมายการแบ่งเขตการปกครอง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายภาคส่วนในการผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ รวมถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการของหน่วยงานเพื่อสร้างจุดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางบก ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างกลไกทางการคลังที่ได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำผลตอบแทนที่พึงเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพจากป่าไม้ ทรัพยากรแร่ และต้นทุนในการฟื้นฟูทรัพยากรดินให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิมเข้ามาผนวกรวมไว้ในในการพิจารณาความคุ้มค่าในการลงทุนของแผนงานโครงการขนาดใหญ่ รวมทั้งต้องช่วยกันรณรงค์ฝึกอบรม และสร้างจิตสำนึกให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

2) ทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เป็นประเด็นที่สำคัญ ซึ่งต้องอาศัยความพร้อมและความร่วมมือจากประชาชน รวมถึงขีดความสามารถเชิงเทคนิคและศักยภาพในการบริหารจัดการแผนงาน/โครงการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งบริหารจัดการน้ำ ซึ่งในกระบวนการดำเนินงาน อาทิ การบริหารเชิงพื้นที่ และระบบเส้นทางน้ำ ต้องมีการกำหนดลำดับศักดิ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำให้ครอบคลุมชัดเจน มุ่งเน้นการสำรวจพื้นที่เพื่อจัดลำดับความสำคัญ ความเสื่อมสภาพของเส้นน้ำ โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุน การดำเนินการ ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป ต้องตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านบุคลากร และเชิงเทคนิค เทคโนโลยีสารสนเทศ การวางแผน การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์น้ำในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อน การดำเนินการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การดำเนินงานในด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย ยังมีความทับซ้อนระหว่างกิจกรรมการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ทั้งในเชิงภารกิจที่แต่ละหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบและในเชิงพื้นที่ จำเป็นต้องปรับสมดุลโครงสร้างองค์กรต่าง ๆ ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ตามพระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 เพื่อจัดสมดุลระหว่างการสร้างรายได้กับการอนุรักษ์ และในส่วนของภาคประชาชนยังต้องเสริมทัศนคติที่ดีและความเข้าใจในเรื่องการจัดการขยะ และน้ำเสียที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป ควรให้การคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของทุกฝ่ายอย่างยั่งยืน ควรนำหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบที่จะตามมา รวมทั้งให้ความสำคัญกับการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ตามแนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเล โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือมาตรการต่าง ๆ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มาตรฐานสากลอื่นที่เกี่ยวข้อง

4) ความหลากหลายทางชีวภาพ การดำเนินการอนุรักษ์คุ้มครองฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันในการเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา เพื่อให้มีข้อมูลจำเพาะและครบถ้วนมีประสิทธิภาพ โดยมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการเข้าถึงฐานข้อมูลแก่ประชาชน และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาด้านความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้สามารถมีงานวิจัยที่ตรงต่อความต้องการของประเทศ รวมไปถึงการสร้างแรงจูงใจเพื่อสร้างบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมุ่งเน้นกระบวนการวางแผนเพื่อสรรหาคู่มือที่มีความรู้ความสามารถในด้านดังกล่าวเข้ามาปฏิบัติงาน ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ต้องอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมแก่ชุมชน ผู้เป็นเจ้าของและดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ให้ดำรงอยู่ ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดกฎหมาย นโยบาย มาตรการ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ และกำหนดจัดตั้งองค์กรกลางหรือหน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน มีศักยภาพที่จะประสานการดำเนินงานร่วมกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน รวมถึงประชาชนระดับพื้นที่ได้ ให้ความสำคัญกับการวิจัยในด้านความหลากหลายทางชีวภาพในประเด็นที่มีความครอบคลุมทุกมิติมากขึ้น รวมถึงพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้มีข้อมูลที่ครบถ้วน โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลที่มีความจำเพาะหรือข้อมูลเชิงพื้นที่ให้ครบถ้วน

5) สิ่งแวดล้อม การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง เกิดจากสาเหตุในหลายมิติ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา องค์ความรู้ ความเข้าใจ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในระดับปัจเจกบุคคล คือจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชนและผู้ประกอบการ รวมถึงต้องมีการปรับปรุงกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการปัญหามลพิษ ตลอดจนการบูรณาการใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป ต้องเน้นการจัดการแบบพุ่งเป้า โดยภาครัฐต้องมีนโยบายเชิงรุกให้ผู้ประกอบการในการใช้ประโยชน์นวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและดำเนินกิจกรรมธุรกิจสีเขียว มีการยกระดับการแก้ไขปัญหาด้านมลพิษให้เป็นวาระแห่งชาติ และมีมาตรการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนและต้องมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการปรับปรุงบทลงโทษสำหรับสถานประกอบการที่กระทำผิดกฎหมายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6) ระบบบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมจากภาครัฐ เช่น ระบบรายงาน EIA/EHIA ยังไม่ได้รับความเชื่อมั่น และการยอมรับจากทุกฝ่ายมากเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากปัญหาโครงสร้างเชิงระบบ รวมถึงยังมีข้อจำกัดในกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง อีกทั้งการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ยังต้องเร่งดำเนินการในปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น (1) ความต้องการผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ (2) การตระหนักถึงความสำคัญและความเป็นจำเป็นในการจัดทำรายงานฯ (3) องค์ความรู้และฐานข้อมูลที่เป็นระบบ และ (4) กลไกเชิงสถาบันที่รองรับการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น และในส่วนของการปฏิรูปกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตยังคงต้องเผชิญกับความซับซ้อนของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผลทำให้ต้องมีดำเนินการปรับปรุงกฎหมายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีความทันสมัยรองรับโอกาสที่จะ

เกิดขึ้นในอนาคตจากกระแสการพัฒนาใหม่ ๆ อย่างเท่าทัน ซึ่งในการดำเนินงานระยะต่อไป ควรมีการดำเนินการดังนี้ (1) เร่งรัดการแก้ไขปัญหาด้านการเข้าถึงเอกสารรายงาน EIA/EHIA ของภาคประชาชนที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือ ความไว้วางใจต่อกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและผู้มีสิทธิจัดทำรายงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และมีกฎหมายรองรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม (2) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้เป็นมิตรกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยควรมีมาตรการในการจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากแบบเดิมสู่วิถีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (3) ศึกษาและจัดทำมาตรการหรือกฎหมายในการรองรับการใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางปฏิบัติในการจัดเก็บและการคำนวณการแบ่งส่วนความรับผิดชอบต่อมลพิษและความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน เพื่อให้ภาครัฐสามารถใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม และ (4) พัฒนาระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม ให้มีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับการแบ่งสรรให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเสมอภาคโดยไม่ถูกกีดกัน มีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และมีสิทธิที่จะใช้สิทธิทางศาล เพื่อยุติข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม

สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ตามประเด็นปฏิรูป 6 เรื่องหลัก ดังนี้

0601

ทรัพยากรทางบก ประกอบด้วย ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทรัพยากรดิน และทรัพยากรแร่ **มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 1 เรื่อง** ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า** ดำเนินการเพิ่มพื้นที่ป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ โดยการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม การปลูกป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน การจัดทำแผนอนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าหายากใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 13 ชนิด และจัดทำและลดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า รวมทั้งแก้ไขปัญหาล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าด้วยการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน ร่วมกับการพัฒนาขยายผลระบบการลาดตระเวนเชิงคุณภาพครอบคลุมพื้นที่ป่าทั่วประเทศ (2) **ทรัพยากรดิน** ได้จัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเพื่อรองรับเกษตร 4.0 และถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาดินเพื่อเตรียมการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และ (3) **ทรัพยากรแร่** ได้ดำเนินการกำหนดเขตแหล่งแร่เศรษฐกิจเพื่อการบริหารจัดการแร่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ และรายงานการเผยแพร่ฉบับสมบูรณ์แล้ว 4 ชนิด ได้แก่ แร่ควอตซ์ แร่โพแทช แร่ทองคำ และหินอุตสาหกรรม

0602-0606

ทรัพยากรน้ำ มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 5 เรื่อง ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **การบริหารแผนโครงการที่สำคัญตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรน้ำ** ได้ดำเนินการจัดทำพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 (2) **การบริหารเชิงพื้นที่** ดำเนินโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูบึงหนองโทรและหนองตะไก้ จ.นครราชสีมา แล้วเสร็จ และดำเนินการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนสำหรับการบริโภคและระบบประปาหมู่บ้าน รวมถึงดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่น้ำท่วมตามฤดูกาล ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยจัดสรรเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในพื้นที่ และพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน (3) **ระบบเส้นทางน้ำ** ได้ดำเนินโครงการศึกษาและพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน มุ่งเน้นการจัดทำแผนที่ทางอุทกศาสตร์ และจัดทำแผนที่ผังรอบความคิดในแต่ละลุ่มน้ำสาขาทั้ง 254 สาขา (4) **ระบบขยายผลแบบอย่างความสำเร็จ** ดำเนินการพัฒนาชุมชนแม่ข่ายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ และดำเนินการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชนแม่ข่ายและชุมชนเครือข่าย และ (5) **ความรู้ เทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารจัดการน้ำ** ดำเนินการพัฒนาเทคโนโลยีด้านข้อมูล ระบบสารสนเทศ และผลักดันให้เกิดเทคโนโลยีฐานข้อมูลขนาดใหญ่ พร้อมยกระดับองค์ความรู้ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

0607-0619

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 13 เรื่อง ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **การบริหารจัดการเขตทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรายจังหวัด** อยู่ระหว่างดำเนินการพิจารณา (ร่าง) แผนที่เขตจังหวัดทางทะเลรายจังหวัด (2) **การปรับสมดุลโครงสร้างองค์กรในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล** ดำเนินการจัดทำพระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) (3) **การบริหารจัดการขยะในทะเลและชายฝั่ง** ได้ดำเนินงาน อาทิ การบริหารจัดการขยะในทะเลและชายฝั่งตามแผนการดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ระดับต้นน้ำจนถึงระดับปลายน้ำ จัดกิจกรรมกำจัดขยะบกสู่ทะเลในพื้นที่ 23 จังหวัดชายทะเล พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะพลาสติกและขยะอาหารแบบบูรณาการ รวมถึงได้มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจในการกำจัดขยะทะเลโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และกิจกรรมลด แลก แลกพลาสติกร่วมกับผู้ประกอบการในพื้นที่ริมฝั่งทะเล (4) **การบริหารจัดการองค์ความรู้ทางทะเล** ได้ดำเนินการจัดตั้งองค์กรจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (อจชล.) (5) **การบริหารจัดการมลพิษในทะเลและชายฝั่ง** ได้จัดทำแผนงานสนับสนุนการเฝ้าระวังและฝึกซ้อมขจัดคราบน้ำมันในพื้นที่เสี่ยงทางทะเลด้วยเรือขจัดคราบน้ำมัน และการทำบันทึกความร่วมมือทางวิชาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของผลิตภัณฑ์น้ำมัน รวมถึงได้จัดทำแอปพลิเคชัน WPWatch เพื่อใช้ในการแจ้งปัญหา น้ำเสีย คราบน้ำมัน หรือแหล่งน้ำเปลี่ยนสี และ HW network เพื่อใช้ในการแจ้งเหตุปัญหาการลักลอบทิ้งขยะและของเสียอันตราย (6) **การบริหารจัดการการประมงทะเล** ได้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเล อาทิ กฎหมายการประกอบเรือ กฎหมายเพื่อบริหารจัดการกำกับกองเรือประมง และได้มีการจัดทำแผนบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทยฉบับใหม่ ตลอดจนได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการตรวจตราและเฝ้าระวังการประมงผิดกฎหมาย เช่น การพัฒนาระบบตรวจเรืออัจฉริยะ การพัฒนาปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตให้ทำงานในเรือประมง และการตรวจแรงงานในเรือประมงโดยใช้เทคโนโลยี Face Scan System on Mobile เป็นต้น (7) **การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำและแหล่งพลังงานในทะเล** ได้ดำเนินโครงการนำร่องการใช้ชาแท่นหลุมผลิตปิโตรเลียมไปจัดวางเป็นปะการังเทียม โดยได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา (8) **การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง** ตามแนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเล ได้ดำเนินการหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแนวเขตทะเลและชายฝั่ง รวมถึงเขตแดนทางบกทางทะเลที่เชื่อมต่อกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปในมิติของกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรในการควบคุมดูแลของหน่วยงานที่รับผิดชอบ (9) **การอนุรักษ์ปะการังอย่างยั่งยืน** ได้มีการดำเนินโครงการจัดทำและวางปะการังเทียม และจัดทำโครงการบริหารจัดการและซ่อมแซมฟื้นฟู แสดงแนวเขต รวมถึงได้ดำเนินโครงการปลูกปะการังในจังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเลอย่างต่อเนื่อง (10) **การแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง** ได้ดำเนินโครงการเขื่อนป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและแก่งกันคลื่น นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์และกำหนดมาตรการเชิงกฎหมายในการบริหารจัดการพื้นที่ชายฝั่งอย่างเป็นระบบในรูปแบบระบบหาด (11) **การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล** ได้มีการส่งเสริมการสร้างร่วมมือระดับกลุ่มประเทศอาเซียน ในการปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางทะเล อาทิ การลงนามในปฏิญญากรุงเทพว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเลในภูมิภาคอาเซียน การจัดทำบันทึกความเข้าใจแผนการขจัดคราบน้ำมันรั่วไหลของกลุ่มประเทศอาเซียน และจัดทำโครงการจัดทำแนวทางการใช้สารเคมีขจัดคราบน้ำมันในอนุภูมิภาคอ่าวไทย (12) **การบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเลและสัตว์ทะเล** ได้ดำเนินโครงการประกาศพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งใน 20 พื้นที่เป้าหมาย และ (13) **การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางทะเลให้ทันสมัยและสอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982** ได้มีการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. เพื่อการควบคุมการทิ้งสิ่งปฏิกูล น้ำมัน และสารเคมีออกไปถึงเขตสิทธิอธิปไตย

0620-0625

ความหลากหลายทางชีวภาพ มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 6 เรื่อง ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **ปฏิรูปกลไกด้านความหลากหลายทางชีวภาพทั้งระดับชาติและพื้นที่** ได้จัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. และได้มีการปรับปรุง (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ พ.ศ. 2561 - 2580 (2) **ปฏิรูประบบการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ** ได้ดำเนินการสนับสนุนทุนโครงการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพด้านการเกษตร มุ่งเน้นการให้ทุนการวิจัยในด้านความหลากหลายทางชีวภาพและการจัดทำแผนการวิจัย รวมถึงพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกับทิศทางการพัฒนาของโลกและระดับประเทศ ในด้านการวิจัยและนวัตกรรม (3) **ปฏิรูประบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศเพื่อการอนุรักษ์คุ้มครอง ใช้ประโยชน์ และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม** ได้มีการปรับปรุงระบบคลังข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยให้รองรับการแสดงผลชนิดพันธุ์พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ผู้เชี่ยวชาญสถานภาพการคุกคาม สถานภาพการคุ้มครองตามกฎหมาย และมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถประมวลผลในจุดเดียว มีแพลตฟอร์มแบบเปิดภายใต้ชื่อ Thai Biodiversity Database Platform (4) **ปฏิรูประบบและเครือข่ายฐานทรัพยากรท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมถึงเครือข่ายระดับประเทศและอาเซียน** ได้ดำเนินการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) **ปฏิรูประบบบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ** ดำเนินกิจกรรมการจัดสรรทุนเล่าเรียนสาขานุกรมวิธานและสาขาที่เกี่ยวข้องตามความต้องการของหน่วยงานทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา และ (6) **ปฏิรูประบบกลไกรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน** ได้ดำเนินกิจกรรม อาทิ กิจกรรมผลักดันให้เศรษฐกิจชีวภาพเป็นหนึ่งในขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และกิจกรรมสร้างกลไกผลักดันวิถีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ

0626-0628

สิ่งแวดล้อม มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 3 เรื่อง ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **เสริมสร้างระบบบริหารจัดการมลพิษที่แหล่งกำเนิดให้มีประสิทธิภาพ** ได้ดำเนินโครงการแก้ปัญหาการจัดการมลพิษที่แหล่งกำเนิด ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการในการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาทิ โครงการเสริมสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม การแก้ไขกฎกระทรวงและมาตรฐานสำหรับบังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในเรื่องสุขาภิบาลและระบบบำบัดน้ำเสีย โครงการจัดทำมาตรการควบคุมการระบายสารอินทรีย์ระเหยจากโรงงาน โครงการยกระดับผู้ประกอบการของเสีย โครงการเพิ่มประสิทธิภาพโรงงานคัดแยกและรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โครงการสร้างวินัยและการมีส่วนร่วมของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การออกมาตรการตีต๋องดีให้ถูกพลาสติก มาตรการส่งเสริมการใช้ถุงพลาสติก รีไซเคิล และโครงการส่งเสริมและพัฒนาสถานประกอบการเข้าสู่อุตสาหกรรมสีเขียว (2) **ปรับปรุงระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบมลพิษ** ได้ดำเนินการศึกษาความเหมาะสมของหน่วยงานที่จะเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับมลพิษ และได้จัดทำทำเนียบการปล่อยมลพิษ รวมถึงโครงการส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน โครงการปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรม และ (3) **ผลักดันทุกภาคส่วนให้ร่วมแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** ได้จัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. และดำเนินการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลบัญชีก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศบัญชีก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย รวมถึงการพัฒนากฎหมายระเบียบ มาตรการ นโยบาย และกลไกในการบริหารจัดการการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการสร้างแรงจูงใจภาคเอกชนในการร่วมเป็นผู้ประกอบการสีเขียวเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษ

0629 - 0636

ระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเรื่องและประเด็นปฏิรูป จำนวน 8 เรื่อง ซึ่งมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้ (1) **ปฏิรูประบบและโครงสร้างการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ** ดำเนินโครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในจังหวัด และมีแผนพัฒนาศูนย์ข้อมูลรายงานฯ เชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลรายงานฯ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป (2) **ระบบการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน** ได้มีการขับเคลื่อนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การทดลองนำแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาจัดทำประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ผ่านการทำโครงการนำร่อง และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (3) **ปฏิรูประบบการบริหารจัดการเขตควบคุมมลพิษ** อยู่ระหว่างการปรับปรุงแก้ไข (ร่าง) หลักเกณฑ์การประกาศและยกเลิกพื้นที่เขตควบคุมมลพิษ และมีการกำหนดมาตรการและแผนงานควบคุม ลด และขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ รวมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหามลพิษ และพื้นที่ที่มีปัญหามลพิษ (4) **ปฏิรูปการผังเมือง** ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และดำเนินโครงการผลักดันการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองอุตสาหกรรมยั่งยืน ในด้านการวางผังเมืองระดับชุมชนและผังพื้นที่เฉพาะท้องถิ่น และได้ดำเนินโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผังเมืองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงโครงการวางและจัดทำผังเมืองรวมเมือง/ชุมชนระดับอำเภอ นอกจากนี้ อยู่ระหว่างการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการกำหนดแนวทางปฏิบัติการนำมาตรการโอบสีทธิการพัฒนามาใช้บังคับในผังเมืองรวม (5) **ปฏิรูปเครื่องมือเศรษฐศาสตร์เพื่อสิ่งแวดล้อม** มีการศึกษาแนวทางการปฏิรูปกองทุนสิ่งแวดล้อมให้มีความเป็นอิสระ และเป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการขยะ น้ำเสีย และของเสียอันตราย นอกจากนี้ ได้มีการดำเนินโครงการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตทำการประมงอิเล็กทรอนิกส์เพื่อช่วยในการควบคุมสมดุลของทรัพยากรสัตว์น้ำผ่านการคำนวณจำนวนผู้ทำประมง (6) **ปฏิรูปองค์กร ระบบแผน ระบบงบประมาณ และเครื่องมือบริหารจัดการ** โดยปรับบทบาทหน้าที่และเสริมศักยภาพของผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับภารกิจด้านการบริหารจัดการและระบบสนับสนุนการทำงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (7) **ระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม** ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมด้านการปฏิรูประบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อมให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมสิ่งแวดล้อม อาทิ ระบบสอบสวนทางสิ่งแวดล้อม ระบบการบังคับโทษทางอาญาและการคุมประพฤติทางสิ่งแวดล้อม ระบบการบังคับคดีทางสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในส่วนสารบัญญัติ และ (8) **ปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและปฏิรูปประเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รองรับกับการอนวัติตามพันธกรณีในความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก โดยมีกฎหมายที่ประกาศใช้ในช่วงที่ผ่านมา จำนวน 13 ฉบับ

0601

0602

0603

0604

0605

0606

0607

0608

0609

0610

0611

0612

0613

0614

0615

0616

0617

0618

0619

0620

0621

0622

0623

0624

0625

0626

0627

0628

0629

0630

0631

0632

0633

0634

0635

0636

0601

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 1

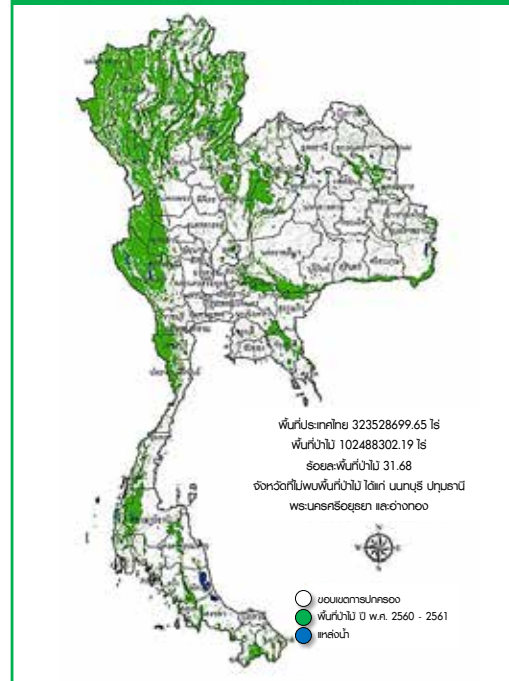
ทรัพยากรทางบก

ทรัพยากรทางบก ประกอบด้วย ป่าไม้และสัตว์ป่า ดิน และแร่ เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรเหล่านี้ ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างสิ้นเปลือง ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและลดลง จนไม่อาจสามารถฟื้นคืนสู่สภาพเดิมได้ ประกอบกับนโยบายและแผนในการคุ้มครองรักษาฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางบกให้ยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพอนามัยของประชาชน ยังต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างกัน ซึ่งจะเห็นว่าการลดลงอย่างต่อเนื่องของพื้นที่ป่าไม้จากร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศในปี 2516 เหลือร้อยละ 31.68 ในปี 2562 ในทำนองเดียวกัน **ทรัพยากรดิน** พบว่ามีการใช้ที่ดินไม่สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 60 ล้านไร่ ทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ เช่น ดินเค็ม ดินเสื่อมสภาพ น้ำท่วมขัง เป็นต้น เช่นเดียวกัน

กับ**ทรัพยากรแร่** ที่มีการนำมาใช้เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นปริมาณและมูลค่ามหาศาล โดยขาดการควบคุม กำกับดูแลด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยรอบพื้นที่ ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทระหว่างกลุ่มผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และเป็นประสบการณ์ที่สร้างเรื่องราวและบทเรียนเชิงลบจากพื้นที่หนึ่งสู่พื้นที่หนึ่ง ทำให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่ที่มีอยู่ในประเทศอยู่ในภาวะวิกฤต ผู้ได้รับสัมปทานไม่สามารถดำเนินการสำรวจและสร้างกระบวนการในการทำความเข้าใจกับชุมชน ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เกิดทัศนคติเชิงลบต่อต้านการทำเหมืองแร่ได้ ส่งผลให้มีข้อจำกัดอย่างมากในการนำแร่ขึ้นมาใช้ประโยชน์

ด้วยเงื่อนไขข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางบกดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกลไกการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ และแก้ไขหรือพัฒนากฎหมาย เพิ่มโทษผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้น สนับสนุนและเอื้อต่อการบริการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เช่น การจัดทำพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เพื่อหยุดยั้งความเสื่อมโทรมลงของทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และดำเนินการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ โดยการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม การปลูกป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน ด้วยการจัดที่ดินทำกิน

แผนที่สภาพพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560 - 2561

ที่มา : กรมป่าไม้

ให้ชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการแล้ว จำนวน 40,380 ราย 50,281 แปลง ร่วมกับการพัฒนาขยายผลระบบ การลาดตระเวนเชิงคุณภาพ จำนวน 1,044 ชุด ครอบคลุม พื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั่วประเทศ และดำเนินการทางกฎหมายกับ ผู้กระทำความผิด จำนวน 121 ราย คิดเป็นมูลค่า 4.7 ล้านบาท และในส่วนของสัตว์ป่า ได้ดำเนินการจัดทำแผน อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าหายากใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 13 ชนิด ได้แก่ กวางผา นกแต้วแล้วท้องดำ ควายป่า สมเสร็จ เก้งหม้อ พะยูง เสือโคร่ง วัวแดง ไก่ฟ้าหางลาย ขาวง จระเข้น้ำจืด เนื้อทราย ละอง-ละมั่ง และนกยูงไทย การดำเนินการจัดทำฐานข้อมูล การบริการประชาชน ด้านสัตว์ป่า เพื่อเป็นแหล่งความรู้ในการสืบค้นข้อมูล ด้านสัตว์ป่าแก่ประชาชน และการวางแผนลดความ ขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าและสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ในหลายพื้นที่ **สำหรับการดำเนินการปฏิรูปทรัพยากรดิน** ได้ดำเนินการจัดทำแผนการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับ ศักยภาพของพื้นที่และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระดับ ตำบล โดยในปี 2562 ได้มีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับ ตำบลเพื่อรองรับเกษตร 4.0 จำนวน 74 ตำบล และ ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาดินเพื่อเตรียมการทำ เกษตรอินทรีย์ 39,342.26 ไร่ พื้นที่ฟูและป้องกัน การชะล้างพังทลายของดิน จำนวน 810,482.50 ไร่ นอกจากนี้**การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปทรัพยากรแร่** ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดพื้นที่ศักยภาพแร่ พร้อมกับการพัฒนาเครื่องมือในการกำกับดูแล การเสริมสร้าง ศักยภาพของท้องถิ่นและชุมชนในการติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพสิ่งแวดล้อมจากการทำแร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ และจัดทำแนวทางการบริหารจัดการ และรายงานการเผยแพร่ฉบับสมบูรณ์แล้ว 4 ชนิด ได้แก่ แร่ควอตซ์ แร่โพแทช แร่ทองคำ และหินอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการแร่ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่หน้าพระลาน จ.สระบุรี เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศไม่ให้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนและชุมชนโดยรอบ

ทั้งนี้ ยังมีความท้าทายที่สำคัญปรากฏในภาคการเกษตร ซึ่งมีสัดส่วนการใช้ทรัพยากรที่ดินมากที่สุด โดยพบว่า การบริหารจัดการเชิงรุกเพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรม การเพาะปลูกพืชให้มีความเหมาะสมกับศักยภาพของ พื้นที่ยังดำเนินการได้ในขอบเขตที่จำกัด เนื่องจา การดำเนินงานมีความเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย หลายฉบับ อาทิ กฎหมายการผังเมือง กฎหมาย ชลประทาน และกฎหมายการแบ่งเขตการปกครอง นอกจากนี้ ในส่วนการพัฒนาแผนงานโครงการที่ส่งผล กระทบต่อทรัพยากรทางบก มีความท้าทายที่สำคัญ คือ การได้รับความเห็นพ้องจากประชาชนในพื้นที่

ดังนั้น เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างสมดุลระหว่าง การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางบก ของประเทศ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้าง การรับรู้ต่อเกษตรกรในการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ อาทิ การขยายผล การรับรู้ต่อโครงการแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการ เชิงรุก (Agri-map Online) นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐ ควรปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อสร้างกลไกทางการคลัง เพื่อนำผลตอบแทนที่พึงเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรชีวภาพจากป่าไม้และสัตว์ป่า ทรัพยากรแร่ และต้นทุนในการฟื้นฟูทรัพยากรดินให้กลับมา อุดมสมบูรณ์ เข้ามาผนวกรวมไว้ในการพิจารณา ความคุ้มค่าในการลงทุนของแผนงานโครงการขนาดใหญ่ ที่ทำให้เกิดการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ดังกล่าว รวมทั้ง กำหนดให้นำผลตอบแทนที่จัดเก็บได้นั้น ไปดำเนินการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบ และฟื้นฟูทรัพยากร ที่เสื่อมโทรมให้สามารถฟื้นตัว เพื่อสร้างการยอมรับ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และทำให้มีทรัพยากร ทางบกที่สมบูรณ์สามารถเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนา ประเทศได้ต่อไป

0602

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 2

การบริหารแผนโครงการที่สำคัญตาม แผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรน้ำ

ประเทศไทยมีปริมาณฝนตกและปริมาณน้ำท่าต่อปีเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ประกอบกับต้นทุนที่กักเก็บได้ในแต่ละปีมีความผันผวนตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ปริมาณน้ำไหลลงเขื่อนขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของประเทศ มีความแปรปรวนสูงตามไปด้วย โดยพบว่าเขื่อนขนาดใหญ่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างสมดุลระหว่างน้ำต้นทุนและความต้องการใช้น้ำได้ จึงจำเป็นต้องมีการฟื้นฟูและสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก (แก้มลิง) และดำเนินการขุดลอกคลอง บึงในระดับพื้นที่ เพื่อให้สามารถช่วยกักเก็บน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม พบว่าการพัฒนาแหล่งน้ำที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการดำเนินโครงการสำคัญระดับประเทศในระยะที่ผ่านมา มีความล่าช้า ไม่สามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จตามแผน เนื่องจากข้อจำกัดในการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งในมิติของภารกิจและกฎหมายที่แต่ละหน่วยงานถือปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปกลไกหลักในการขับเคลื่อนแผนงานโครงการด้านน้ำทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในพื้นที่ โดยการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบที่มีจำนวนถึง 38 ฉบับ เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการด้านน้ำ การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การขอใช้พื้นที่เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนการจัดทำงบประมาณด้านน้ำดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การดำเนินงานสำคัญที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายของประเด็นการบริหารแผนงานโครงการที่สำคัญตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรน้ำ ได้แก่ **การจัดทำพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561** ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2561 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นกฎหมายหลักด้านน้ำของประเทศที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทานน้ำทั้งระบบ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งในและนอกระบบชลประทานอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการด้านการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับเพื่อให้ขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการพัฒนาโครงการที่สำคัญมีความก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว อาทิ **พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561** เพื่อปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2561 **พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562** **พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562** **พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562** ซึ่งได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ในปี 2562 ที่ผ่านมา เป็นต้น

ทั้งนี้ ประเด็นท้าทายที่สำคัญซึ่งจะส่งผลให้การบริหารแผนงานโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ทุกลุ่มน้ำทั่วประเทศ ในรูปแบบของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่จะต้องเป็นกลไกผลักดันแผนงานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำบนพื้นฐานของการมีความเข้าใจบริบทของพื้นที่และคำนึงถึงการอนุรักษ์ รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำที่รับผิดชอบอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานในระยะต่อไป เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรน้ำของประเทศไปสู่การสงวนรักษาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ จะต้องให้ความสำคัญกับการกลั่นกรอง คัดเลือกองค์ประกอบของคณะกรรมการระดับลุ่มน้ำที่มีความรู้ความเข้าใจทรัพยากรน้ำในพื้นที่ทั้งระบบลุ่มน้ำ และพิจารณาวางแผนการพัฒนาโครงการที่สำคัญตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบนกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้การพัฒนามีความครอบคลุมมิติการพัฒนาทุกด้านอย่างยั่งยืน

0603

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 3

การบริหารแผนโครงการที่สำคัญ ตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรน้ำ

การกำหนดทิศทางการพัฒนาและบริหารทรัพยากรน้ำระดับพื้นที่ในปัจจุบัน พบว่ายังขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เป็นผลให้ขาดความเชื่อมโยงและมีการดำเนินงานที่ทับซ้อนกันของหน่วยงานในระดับพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เช่น การบุกรุกลำน้ำ เส้นทางระบายน้ำตามธรรมชาติถูกกีดขวางจากสิ่งปลูกสร้าง การเสียสมดุลระหว่างการใช้น้ำผิวดินและใต้ดิน และการขาดความรู้ความเข้าใจในการนำน้ำขึ้นมาใช้อย่างถูกวิธี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังส่งผลให้การ

ดำเนินงานด้านการชลประทานเพื่อก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ฝายน้ำล้น ระบบส่งน้ำ บ่อบาดาล และระบบประปาบาดาล ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงครอบคลุม จึงจำเป็นต้องดำเนินการโอนภารกิจของหน่วยงานกลางให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลและบำรุงรักษา ซึ่งเมื่อปฏิรูปแล้วจะทำให้เกิดความชัดเจนของการแบ่งเขตบริหารจัดการและกำหนดผู้รับผิดชอบผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในพื้นที่เกิดความชัดเจนด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดรูปที่ดินที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำ

ที่ผ่านมากระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานร่วมกันและการถ่ายโอนภารกิจความรับผิดชอบงานชลประทานขนาดเล็ก และการบริหารการใช้ประโยชน์ที่ดินและสมดุลการใช้น้ำผิวดินและใต้ดิน เพื่อผลักดันให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปรับขอบเขต/ขนาดความรับผิดชอบของท้องถิ่นในการดูแลบำรุงรักษางานชลประทานขนาดเล็กตามขีดความสามารถด้านกำลังคนและองค์ความรู้ของบุคลากรที่มีอยู่ โดยมีการดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุพืชหนองไทรและหนองตะไก่อ๊ จ.นครราชสีมา แล้วเสร็จ และส่งมอบให้ท้องถิ่นดูแลรักษาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรและอุปโภคบริโภคต่อไป ซึ่งมีผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการจำนวน 735 ครอบครัว พื้นที่เกษตรได้รับประโยชน์ 500 ไร่ ปริมาณความจุเก็บกัก 495,200 ลบ.ม. สำหรับการดำเนินงานด้านการถ่ายโอนภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่ท้องถิ่นอยู่ระหว่างการแก้ไขปัญหาในการถ่ายโอนภารกิจให้เป็นไปตามสภาพข้อเท็จจริง และเน้นในส่วน

ของการเพิ่มสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขณะที่**การปรับสมดุลการใช้น้ำทั้งผิวดินและใต้ดิน** อยู่ในกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำบาดาลเชิงลุ่มน้ำและพื้นที่แบบบูรณาการ โดยมีแผนงานโครงการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลให้กับโรงเรียนทั่วประเทศ ปัจจุบันสามารถเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนสำหรับการบริโภคได้ 21.98 ลบ.ม./ปี ประชาชนได้รับประโยชน์ 90,800ครัวเรือน ในขณะที่การเพิ่มน้ำต้นทุนให้กับระบบประปาหมู่บ้าน สามารถดำเนินงานเพิ่มน้ำต้นทุนได้ 1,854 แห่ง ในปี 2562 ประชาชนได้รับประโยชน์ 268,100 ครัวเรือน ในส่วนของ**การบริหารจัดการพื้นที่น้ำท่วมตามฤดูกาล** ได้มีการดำเนินการปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ (13 ทุ่ง) โดยจัดสรรเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับเกษตรกรในพื้นที่ จำนวน 1.421 ล้านไร่ เมล็ดพันธุ์จำนวน 7,075 ตัน และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่พื้นที่ลุ่มต่ำ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบน เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากการประมงระหว่างช่วงเวลารับน้ำในรอบปี โดยปี 2562 ได้ดำเนินกิจกรรมปล่อยปลาและพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานจำนวน 8,292 บ่อ

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ คือ ความพร้อมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงขีดความสามารถเชิงเทคนิคและศักยภาพในการบริหารจัดการแผนงาน โครงการที่จะถูกถ่ายโอนลงมายังพื้นที่รับผิดชอบของบุคลากรในแต่ละพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

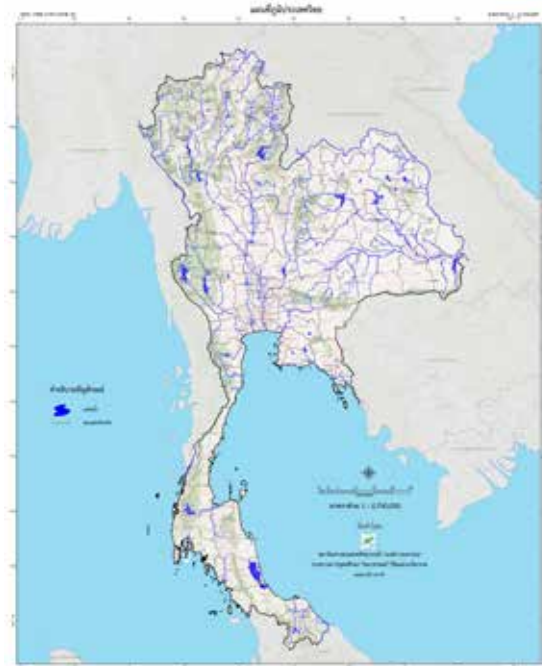
ดังนั้น การบริหารเชิงพื้นที่ในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในพื้นที่ และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับขนาดความรับผิดชอบ เพื่อให้ภารกิจและโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากหน่วยงานส่วนกลางได้รับการบำรุงรักษา ดูแล และใช้ประโยชน์ร่วมกันในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมกับทุกภาคส่วน นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ทางเทคนิคและวิธีการดำเนินการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อยกระดับความสามารถในการพึ่งพาตนเองและบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระยะยาวต่อไป

0604

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 4
ระบบเส้นทางน้ำ

ระบบเส้นทางน้ำ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในแง่ของการกระจายน้ำซึ่งเป็นต้นทุนสำหรับการอุปโภค บริโภค โดยเฉพาะสำหรับการเกษตรกรรม การระบายน้ำและการป้องกันการเกิดน้ำท่วมและอุทกภัย การเป็นเส้นทางคมนาคมเพื่อการสัญจรทางน้ำ และยังเป็นแหล่งผลิตพลังงานทดแทน ในอดีตประเทศไทยมีระบบเส้นทางน้ำต่อเนื่องตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงแหล่งรับน้ำ แต่เนื่องจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ การเกิดพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกมากขึ้น ทำให้มีตะกอนไหลจากพื้นที่ลุ่มน้ำมาตามเส้นทางน้ำมากขึ้นเป็นเหตุทำให้เส้นทางน้ำตื้นเขิน อีกทั้งมีการบุกรุกพื้นที่เส้นทางน้ำตลอดจนการพัฒนาโครงการหรือระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่ส่งผลกระทบต่อเส้นทางน้ำ ทำให้ระบบเส้นทางน้ำเสื่อมสภาพ ทрудโทรมและขีดความสามารถของทางน้ำลดลงอย่างต่อเนื่องจนทำให้เส้นทางน้ำบางแห่งไม่มีน้ำในช่วงฤดูแล้ง ขณะที่เส้นทางน้ำบางแห่งมีน้ำล้นตลิ่ง จนเกิดปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัยในช่วงฤดูฝนเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางสัญจรไปมาระหว่างพื้นที่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มของความถี่และทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการปรับปรุงการจัดการระบบเส้นทางน้ำเพื่อจัดลำดับความสำคัญของเส้นทางน้ำและกำหนดความรับผิดชอบของหน่วยงานในการดูแลรักษาที่มีความเหมาะสมต่อไป

ที่มา : สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

การดำเนินการที่ผ่านมา ได้มีการวางแผนออกแบบทางน้ำและระบบแผนที่เส้นทางน้ำ ผังระบบระบายน้ำควบคู่กับผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการกำหนดเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการออกแบบขนาดองค์ประกอบของระบบเส้นทางน้ำที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยได้ดำเนินโครงการศึกษาและพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน มุ่งเน้นการจัดทำแผนที่ทางอุทกศาสตร์ และจัดทำแผนที่ผังกรอบความคิดในแต่ละลุ่มน้ำสาขาทั้ง 254 สาขา ให้สามารถเห็นถึงกรอบความคิดในการพัฒนาและการบริหารจัดการของแม่น้ำลำห้วย คลอง หนอง บึง แหล่งน้ำธรรมชาติ และเพื่อให้การจัดระบบเส้นทางน้ำตามธรรมชาติมีความเหมาะสม ชัดเจน มีการกำหนดลำดับศักดิ์ และขนาดของทางน้ำที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งคำนึงถึงมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างที่อาจส่งผลกระทบต่อเส้นทางน้ำ ทำให้ระบบเส้นทางน้ำเสื่อมโทรมได้

ทั้งนี้ ความท้าทายในการดำเนินงาน เพื่อสร้างให้ระบบเส้นทางน้ำมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ คือ ความครอบคลุมของการศึกษาและบริหารจัดการเกี่ยวกับการกำหนดลำดับศักยภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำ และการเชื่อมสภาพของระบบเส้นทางน้ำจากการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อาทิ การคมนาคม การทำพื้นที่การเกษตร การตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นสาเหตุของการชะล้างหน้าดิน และเป็นตะกอนทับถมแหล่งน้ำและทางน้ำ ส่งผลให้ธรรมชาติแปรปรวนเกิดภาวะไม่สมดุล ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบังคับใช้ และเกิดผลเป็นรูปธรรม ปัจจุบันจึงมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบเส้นทางน้ำ ได้แก่ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 ได้นิยามเรื่องผิวน้ำและเส้นทางน้ำไว้ชัดเจน อีกทั้งกำหนดให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติและสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติจัดทำและประกาศใช้ผิวน้ำในราชกิจจานุเบกษา เพื่อประโยชน์ในการจัดทำผังเมืองรวมตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 และการดูแลรักษาเส้นทางน้ำไม่ก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนทางน้ำหรือกระแสน้ำ หรือกีดขวางการไหลของน้ำในระบบทางน้ำ และพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มาตรา 103 ยังระบุไว้อีกว่าในวาระเริ่มแรก ให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ จัดทำผิวน้ำและรายการประกอบผิวน้ำเสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อพิจารณาภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ

ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อให้ระบบเส้นทางน้ำมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานในระดับพื้นที่เข้ามาร่วมศึกษาและวางแผนการดำเนินการร่วมกันเพื่อสำรวจพื้นที่เส้นทางน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำตามลุ่มน้ำที่สำคัญ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบและดำเนินโครงการพัฒนาที่ไม่ส่งผลกระทบกับระบบเส้นทางน้ำ เพื่อให้มีความยั่งยืนของระบบเส้นทางน้ำและส่งเสริมให้เกิดการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

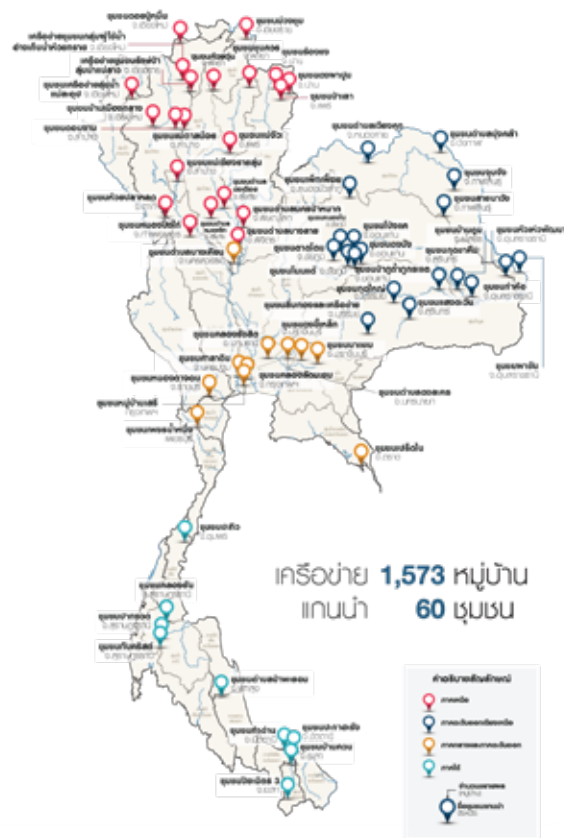

0605

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 5

ระบบขยายผลแบบอย่างความสำเร็จ

ปัจจุบันการบริหารจัดการน้ำในบางพื้นที่ประสบผลสำเร็จ ขณะที่ในหลายพื้นที่ยังขาดความสมดุล ไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างต้นทุนน้ำที่มีอยู่และปริมาณน้ำที่ถูกใช้ไป ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งซ้ำซากในทุก ๆ ปี จึงจำเป็นต้องดำเนินการขยายผลด้านการบริหารจัดการน้ำและดูแลรักษาอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนที่ประสบผลสำเร็จ โดยให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือบริหารจัดการข้อมูลเพื่อไปสู่แผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วน ซึ่งหากสามารถดำเนินการปฏิรูปได้สำเร็จจะส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการน้ำทั้งในแนวตั้งและแนวนอน มีการใช้ประโยชน์จากผิวน้ำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในทุกพื้นที่ เกิดการขยายผลจากต้นแบบความสำเร็จสู่การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนแม่ข่ายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ได้มีการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2552 ปัจจุบันมีชุมชนแม่ข่ายทั้งสิ้น 15 ชุมชน

ที่สามารถนำผลงานวิจัยมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน เกิดตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สนับสนุนการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน เพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ชุมชนแม่ข่ายและชุมชนเครือข่าย นำไปสู่การบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำและการเกษตรได้ด้วยตนเอง ทั้งในสภาวะปกติ สภาวะวิกฤต และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินงานโครงการนับตั้งแต่ ปี 2555 ถึงปี 2561 สามารถขยายผลสู่ 1,573 หมู่บ้าน เกิดพื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จเป็นพหุวัฒนธรรมชาติจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ 19 แห่ง เกิดตัวอย่างดำเนินงานทฤษฎีใหม่ 243 ครัวเรือน ครอบคลุมพื้นที่ 2,429 ไร่ โดยในปี 2562 สสน. มีแผนการดำเนินงานที่จะขยายผลการดำเนินงานไปยังพื้นที่เป้าหมายอีก 10 ชุมชนสำหรับการดำเนินงานด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ผิวน้ำในอ่างน้ำขนาดเล็กเพื่อพัฒนาระบบโซลาร์เซลล์สูบน้ำแบบติดตั้งลอยน้ำ จะเป็นการถอดบทเรียนการดำเนินงานจากชุมชนดงขี้เหล็ก อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี และชุมชนหนองโน อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ ซึ่งประสบความสำเร็จในการลดค่าใช้จ่ายจากการสูบน้ำเพื่อนำมาขยายผลต่อไป

ที่มา : สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)

ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่ผ่านมา มักดำเนินการด้วยความเร่งรีบเพื่อสนองตอบนโยบายและปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก จึงอาจทำให้การวิเคราะห์จัดการปัญหาต่าง ๆ ขาดความสมบูรณ์ไม่ครบถ้วนทุกมิติ ดังนั้น ความท้าทายที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ สภาพภูมิสังคม และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจในเรื่องของสิทธิชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือ และลดความขัดแย้งจากชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายสามารถขยายผลแบบอย่างความสำเร็จได้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนเป็นภาคส่วนหลักในการกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตนเอง โดยอาศัยองค์ความรู้จากหน่วยงานสนับสนุน เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนโดยใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อขยายผลแบบอย่างความสำเร็จให้แก่ชุมชนต่าง ๆ ในการคิด ตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของชุมชนเองบนหลักฐานข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

0606

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 6

ความรู้ เทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการบริหารจัดการน้ำ

ต้นทุนน้ำหรือปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละพื้นที่ประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา มีความแปรปรวน ทั้งในเชิงปริมาณและความถี่ ส่งผลให้การคาดการณ์ปริมาณน้ำเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรและบริหารจัดการน้ำมีความซับซ้อนทั้งในเชิงพื้นที่และเวลา จึงจำเป็นต้องมีการสร้างองค์ความรู้และบ่มเพาะบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านผังเมือง นักเศรษฐศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ เป็นต้น เพื่อติดตามและวิเคราะห์ข้อมูลได้ทันต่อสถานการณ์ทั้งในเชิงภาพรวมของประเทศและในระดับพื้นที่ย่อย ในลักษณะของศูนย์ปฏิบัติการ นอกจากนี้ การบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้งานเพื่อบริหารข้อมูลอย่างเหมาะสม ทำให้ข้อมูลมีการกระจาย ขาดความเชื่อมโยง จึงจำเป็นต้องปฏิรูปความรู้ เทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์เพื่อการบริหารจัดการน้ำ ด้วยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลน้ำระดับจังหวัด เพื่อประสานและรวบรวมข้อมูลให้เท่าทันต่อสถานการณ์น้ำในอนาคต

การดำเนินการที่ผ่านมา หลายหน่วยงานได้พัฒนาระบบสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่อบริหารจัดการน้ำ อาทิ กรมชลประทาน พัฒนาระบบปฏิบัติการน้ำอัจฉริยะ กรมทรัพยากรน้ำ พัฒนาระบบศูนย์ป้องกันวิกฤตน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล พัฒนาระบบศูนย์นาคระข กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ฯลฯ สำหรับติดตามรวบรวมข้อมูลสภาพภูมิอากาศ สภาพน้ำในแม่น้ำ วิเคราะห์และบริหารจัดการตามภารกิจของหน่วยงาน แต่ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ประกอบกับปริมาณข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำปัจจุบันมีปริมาณมากขึ้นและยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจัดการอย่างจริงจัง การผลักดันให้เกิดการใช้และเข้าถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการน้ำให้ทันต่อสถานการณ์ ดังนั้น การนำเทคโนโลยี Cloud เข้ามาช่วยในการจัดเก็บข้อมูล นำเทคโนโลยีระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ รวมถึงการคาดการณ์ในระยะยาวพร้อมกับยกระดับองค์ความรู้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นแนวทางการบริหารจัดการน้ำในอนาคต จึงเกิดความร่วมมือระหว่างสำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติกับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) (สสน.) ในการบูรณาการข้อมูลน้ำและภูมิอากาศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้เป็นระบบ “คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ” เพื่อเป็นการนำร่อง โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานระดับท้องถิ่นในการเตรียมการและร่วมกันจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำระดับจังหวัดเพื่อประสานและรวบรวมข้อมูลให้เท่าทันต่อสถานการณ์น้ำในอนาคต

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของศูนย์บริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด นอกเหนือจากความพร้อมของอุปกรณ์ และเครือข่ายในการเชื่อมโยงข้อมูลที่มีประสิทธิภาพแล้ว บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในฐานะผู้ดูแลบริหารจัดการจัดเก็บข้อมูล จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ทั้งในมิติด้านอุปสงค์และอุปทานน้ำ รวมถึงระเบียบวิธีในการรายงานข้อมูลเข้าสู่ระบบของ สสน. นอกจากนี้ การที่พื้นที่จะสามารถฉายภาพการพัฒนาพื้นที่ทั้งระบบในพื้นที่ได้จะต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลของพื้นที่ในระบบชลประทานและข้อมูลนอกระบบชลประทาน

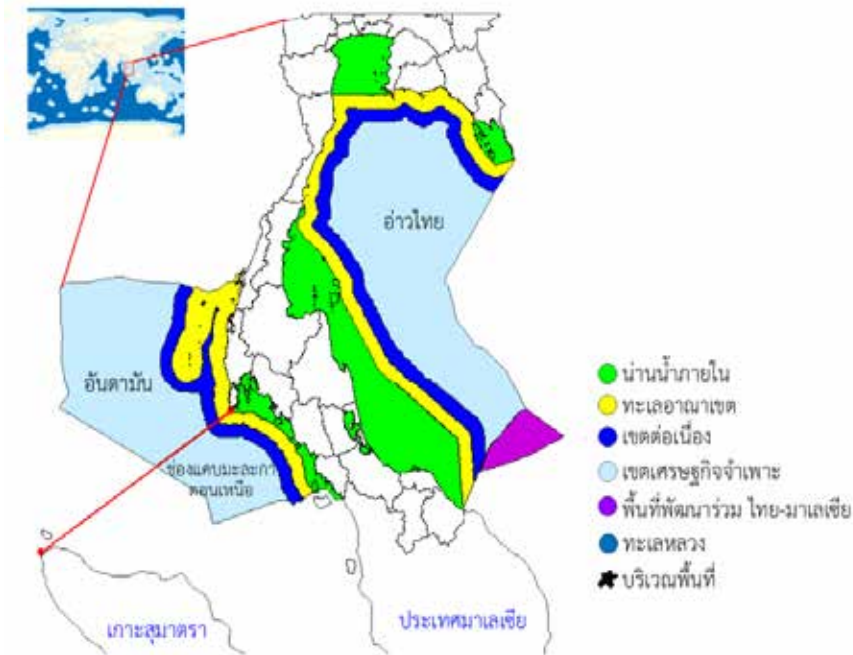
ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางควรร่วมกันเตรียมความพร้อมบุคลากรในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้มีขีดความสามารถและความพร้อมในเชิงเทคนิคและการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับเครือข่ายการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานอื่น ๆ ในระดับพื้นที่/จังหวัด และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์บริหารจัดการน้ำระดับจังหวัดให้สามารถส่งมอบข้อมูลด้านน้ำในขอบเขตความรับผิดชอบได้อย่างถูกต้องแม่นยำ จึงเป็นประเด็นที่ต้องเตรียมพร้อมรองรับการปฏิรูปในประเด็นดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

0607

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 7

การบริหารจัดการเขตทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่งรายจังหวัด

ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ประเทศไทยมีพื้นแผ่นดินประมาณ 500,000 ตารางกิโลเมตร มีผืนน้ำประมาณ 300,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีสภาพเป็นทั้งน่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต เขตต่อเนื่อง และเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยข้อมูล ปี 2561 ประเทศไทยมีความยาวชายฝั่งทะเลประมาณ 3,151 กิโลเมตร และมีจังหวัดที่มีขอบเขตติดทะเล 23 จังหวัด แบ่งเป็นทะเลฝั่งตะวันตก ได้แก่ ทะเลอันดามัน รวมไปถึงช่องแคบมะละกา 6 จังหวัด และทะเลฝั่งตะวันออก ได้แก่ ทะเลฝั่งอ่าวไทย 17 จังหวัด แต่ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีแผนที่การใช้ประโยชน์ทางทะเลของชาติ ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมองเห็นภาพรวมของทะเลไทยไม่ชัดเจน ดังนั้น การจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ทางทะเล และการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเลของไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการจัดทำแผนที่ภาพรวมของประเทศและแผนที่เฉพาะที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการกิจการที่รับผิดชอบต่อไป และเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล โดยการสร้างความสมดุลของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล ให้เป็นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ผลักดันการกำหนดเขตจังหวัดทางทะเลของประเทศให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยอยู่ในระหว่างดำเนินงานพิจารณา (ร่าง) แผนที่เขตจังหวัดทางทะเลรายจังหวัด ทั้งนี้ ยังมี 4 จังหวัดที่อยู่ระหว่างการตกลงเรื่องเขตจังหวัดทางทะเลที่เป็นประโยชน์ร่วมกันโดยหากการดำเนินงานบรรลุผล จนกระทั่งได้ข้อยุติของทุกจังหวัดแล้ว จะสามารถนำเขตแผนที่เขตทางทะเลรายจังหวัดไปบรรจุไว้ในบัญชีแนบท้ายกฎหมายเพื่อดำเนินการประกาศใช้ต่อไป

ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีการผลักดันการกำหนดเขตจังหวัดทางทะเลของประเทศให้มีมาตรฐานเดียวกันแล้ว แต่จังหวัดยังคงสามารถกำหนดพื้นที่คุ้มครองทางทะเลได้หลายประเภทตามเป้าประสงค์ของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ประเด็นท้าทายที่สำคัญ คือ การกำหนดกิจกรรมการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ให้มีความชัดเจน เพื่อลดความทับซ้อนและความสับสนของหน่วยงานปฏิบัติและผู้ใช้ประโยชน์จากทะเล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการบริหารจัดการเขตทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรายจังหวัดที่ชัดเจนต่อไป

ดังนั้น ในการดำเนินงานในระยะต่อไป หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อจัดทำ (ร่าง) แผนที่เขตจังหวัดทางทะเลรายจังหวัดให้แล้วเสร็จ และกำหนดพื้นที่คุ้มครองทางทะเลที่มีลักษณะการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ที่ชัดเจน และเห็นชอบร่วมกัน เพื่อเป็นมาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้คงความสมบูรณ์มากขึ้น ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเลอย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนได้รับผลประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน

0608

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 8

การปรับสมดุลโครงสร้างองค์กร ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล

การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลมีความเกี่ยวข้องกับภาคส่วนราชการในระดับนโยบายและหน่วยดำเนินการระดับปฏิบัติเป็นจำนวนมาก อาทิ กองทัพเรือ กรมเจ้าท่า กรมศุลกากร กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมประมง กองบังคับการตำรวจน้ำ โดยพบว่าแต่ละหน่วยงานต่างมีกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับและสอดส่องการดำเนินงานให้เป็นไปตามบทบาทภารกิจของตนเอง จึงส่งผลให้การดำเนินงานเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ขาดเอกภาพและไม่สามารถขับเคลื่อนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดหน่วยงานทั้งระดับนโยบาย หน่วยปฏิบัติ หน่วยงานจัดการความรู้ที่มีการบูรณาการการปฏิบัติงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและลดปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานร่วมกัน

ลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางราชการทั้งองค์วัตถุและองค์บุคคลที่คุ้มค่าบนพื้นฐานของฐานความรู้และวิทยาการที่ได้รับการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินการที่ผ่านมา ได้ตราพระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 โดยประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562 และมีวัตถุประสงค์เพื่อบังคับใช้ในเขตทางทะเลของประเทศไทย พร้อมทั้งจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบในการประสานการปฏิบัติงานและการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการตามกฎหมายข้างต้น

ความท้าทายของการดำเนินงานด้านการปรับสมดุลโครงสร้างองค์กรในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล หลังจากพระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 ได้ใช้เป็นกฎหมายหลักด้านการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล คือ การเร่งสร้างการรับรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคเอกชน และภาคประชาชนเกี่ยวกับสาระสำคัญของตัวบทและมาตรการภายใต้พระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้ภาคีที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทางทะเลได้อย่างสอดคล้องกับหลักการของกฎหมาย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฯ ยังจำเป็นต้องดำเนินการจัดทำอนุบัญญัติเพื่อให้การขับเคลื่อนการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลมีความพร้อมในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางทะเล ตลอดจนอำนวยความสะดวกและประสานงานในการจัดการกับภัยคุกคามและปัญหาความมั่นคงทางทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ดังนั้น ศรชล. ในฐานะหน่วยงานหลักตามกฎหมายดังกล่าวควรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งผลักดันการปรับสมดุลโครงสร้างองค์กรในการรักษาผลประโยชน์ของชาติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ได้อย่างสมบูรณ์ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบรายละเอียดของกฎหมาย พร้อมทั้งดำเนินการควบคุมกำกับและติดตามการบังคับใช้กฎหมายให้สามารถบรรลุผลที่ต้องการ ยิ่งไปกว่านั้นการปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัยเท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงหลักของประเทศและโลกที่มีความซับซ้อนตลอดจนผลกระทบต่อการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ยังเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : กองประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกองทัพบเรือ

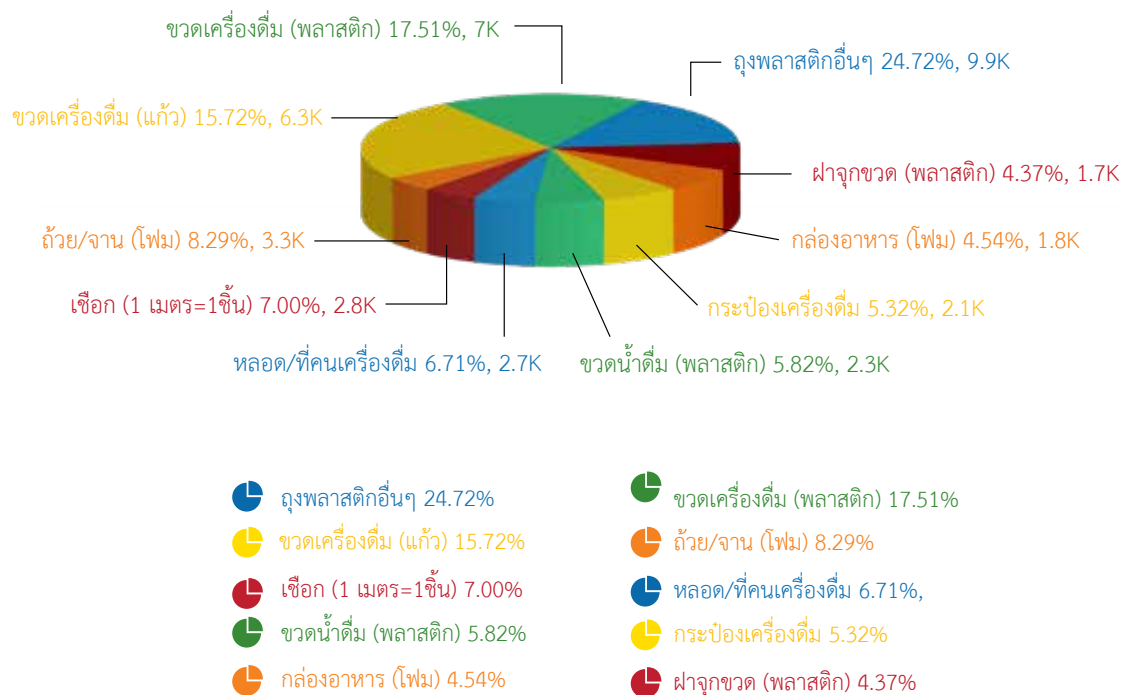

0609

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 9

การบริหารจัดการขยะในทะเลและชายฝั่ง

ข้อมูลปริมาณขยะในประเทศไทย (ปีงบประมาณ 2560)
โดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ขยะมูลฝอยในทะเลและชายฝั่งได้สร้างปัญหาให้แก่ประเทศไทยเป็นวงกว้าง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล สัตว์ทะเล การประมง และการท่องเที่ยว รวมถึงทำให้คุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมลง โดยข้อมูลปี 2557 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยรวม 26.77 ล้านตันต่อปี โดยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพียง 7.2 ล้านตัน หรือร้อยละ 27 และเป็นขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ที่ 5.1 ล้านตัน หรือร้อยละ 19 คงเหลือขยะมูลฝอยที่ไม่ได้นำไปกำจัดอย่างถูกต้อง และที่ตกค้างอยู่ในพื้นที่ จำนวน 6.9 ล้านตัน และ 7.6 ล้านตัน ตามลำดับ โดยขยะมูลฝอยดังกล่าวส่วนหนึ่งจะถูกปล่อยลงแหล่งน้ำและลงสู่ท้องทะเล โดยในปี 2560 มีปริมาณขยะมูลฝอยในจังหวัดชายทะเล 23 จังหวัด รวม 11.47 ล้านตัน ซึ่งจากปริมาณขยะดังกล่าว สามารถจำแนกชนิดของขยะทะเลที่พบมากที่สุดในประเทศไทย 10 อันดับ ดังนี้ ถุงพลาสติกร้อยละ 24.72 ขวดเครื่องดื่ม (พลาสติก) ร้อยละ 17.51 ขวดเครื่องดื่ม (แก้ว) ร้อยละ 15.72 ถ้วย/จาน (โฟม) ร้อยละ 8.29 เชือก ร้อยละ 7.00 หลอด/ที่คนเครื่องดื่ม ร้อยละ 6.71 ขวดน้ำดื่ม (พลาสติก) ร้อยละ 5.82 กระป๋องเครื่องดื่ม ร้อยละ 5.32 กล่องอาหาร (โฟม) ร้อยละ 4.54 และฝาจุกขวด (พลาสติก) ร้อยละ 4.37 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่า ประเทศไทยยังขาดการจัดการขยะอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการปฏิรูปด้านการบริหารจัดการขยะในทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นรูปธรรม

การดำเนินงานที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะในทะเลและชายฝั่ง อาทิ การบริหารจัดการขยะในทะเลและชายฝั่งตามแผนการดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอย ตั้งแต่ระดับต้นน้ำจนถึงระดับปลายน้ำ จัดกิจกรรมกำจัดขยะบกสู่ทะเลในพื้นที่ 23 จังหวัดชายทะเล พร้อมทั้งมีการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียน และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะพลาสติกและขยะอาหารแบบบูรณาการ รวมถึงได้มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจในการกำจัดขยะทะเลโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และกิจกรรมลด แลก แลกพลาสติกร่วมกับผู้ประกอบการในพื้นที่ริมฝั่งทะเล จำนวน 46 แห่ง ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ พร้อมไปกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างการตระหนักรู้ด้านการจัดการขยะที่ต้นทางและการลดใช้ถุงพลาสติกให้แก่องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ และภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาแนวทางในการจัดเก็บขยะเพื่อลดขยะที่มีแนวโน้มจะลงสู่ทะเลอย่างทั่วถึง

ความท้าทายที่สำคัญ คือ การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ได้ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้องและตกค้างอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ขาดจิตสำนึกต่อพื้นที่สาธารณะ การใช้ถุงพลาสติกที่ย่อยสลายได้ยาก ขาดแรงจูงใจในการจัดการขยะและการแยกขยะ การไม่เห็นประโยชน์อย่างคุ้มค่าในการที่จะนำของกลับมาใช้ใหม่ และขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะลดการใช้ขยะอย่างจริงจัง เป็นต้น

การดำเนินงานเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายด้านการบริหารจัดการขยะทะเล จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการขยะที่ต้นทางในระดับครัวเรือนมากกว่าการดำเนินงานที่ปลายทางด้วยการตามเก็บขยะในทะเลและชายฝั่ง โดยภาครัฐและเอกชนจะต้องร่วมมือกันในการสนับสนุนโครงการหรือมาตรการที่สำคัญ เช่น การสร้างจิตสำนึกการลดขยะ การใช้ซ้ำ และการคัดแยกขยะที่ต้นทาง โครงการลงทุนสร้างนวัตกรรมเพื่อการจัดการขยะอย่างถูกวิธี การสนับสนุนนวัตกรรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะน้อยที่สุด การออกแบบบรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายได้จริงโดยไม่มีส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิต และการเพิ่มภาษีต่อการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกประเภทใช้ครั้งเดียว เป็นต้น

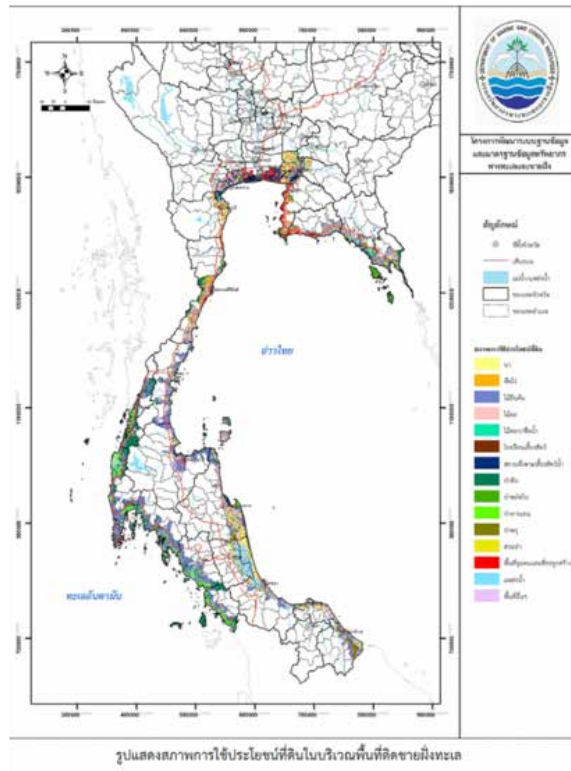

0610

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 10

การบริหารจัดการองค์ความรู้ทางทะเล

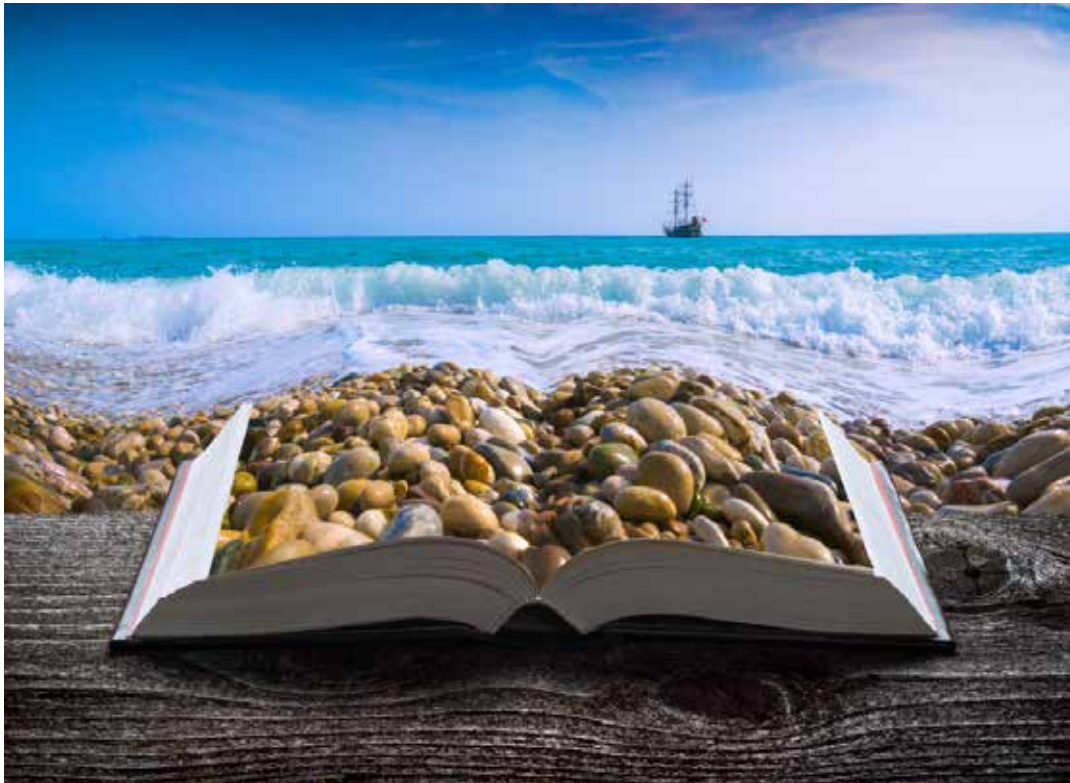

ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ความเข้าใจในบริบทของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง นำไปสู่ความไม่เข้าใจ การเพิกเฉย และละเลย ในการมีส่วนร่วมของการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาที่ถูกต้อง อีกทั้ง การบริหารจัดการ หรือการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ต้องพิจารณาจากฐานความรู้ งานวิชาการและงานวิจัยที่ถูกต้อง จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการจัดระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางทะเลให้เป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนในการนำไปใช้ต่อยอดการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

การดำเนินงานที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการพิจารณาจัดตั้งองค์กรจัดการความรู้ เพื่อผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (อจชล.) เพื่อรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง สถานภาพของการใช้ประโยชน์ทางทะเลของประเทศ กิจกรรมการใช้ทะเลที่ถูกต้อง รวมถึงดำเนินการด้านการสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาสังคมในการรักษาผลประโยชน์ทางทะเล อีกทั้ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ยังได้ดำเนินโครงการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางทะเลให้แก่ทุกภาคส่วน โดยปี 2562 ได้จัดงาน วิชาการวิทยาศาสตร์ทางทะเลกว่า 6 ครั้ง และดำเนินการรับสมัครอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล เป็นจำนวนกว่า 50,000 คน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในระดับพื้นที่และ เพื่อประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การปกป้องดูแล ทรัพยากรทางทะเลอย่างถูกต้อง

ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ทางทะเลและ ชายฝั่งของประเทศไทยมีหลายกิจกรรม อาทิ การค้าและการขนส่งทางทะเล (พาณิชย์นาวี) การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรมีชีวิตและไม่มีชีวิตจาก ทะเลการท่องเที่ยวทางทะเลอุตสาหกรรม ชายฝั่ง และมีแนวโน้มว่าจะมีการใช้ ประโยชน์ทางทะเลเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ในขณะที่สถานภาพของทะเลไทย เสื่อมโทรมลงอย่างต่อเนื่อง อันมีสาเหตุ หลักมาจากการขาดความตระหนักรู้ ในเรื่องความสำคัญของทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่ง ประกอบกับขาด การบริหารจัดการองค์ความรู้ทางทะเลทั้งที่ เป็นระบบฐานข้อมูล เรื่องราวที่ควรทราบ เกี่ยวกับทะเล และวิธีการเข้าไป มีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้อง จึงส่งผลให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและประชาชนขาดความรู้

อย่างไรก็ดี การบริหารจัดการความรู้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในพื้นที่ อาทิ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมประมง กรมเจ้าท่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ความท้าทายที่สำคัญ คือ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ทางทะเลของ อจชล. เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อยอดในการจัดทำแผนงาน โครงการด้านการพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ให้มีการเชื่อมต่อ/ส่งมอบข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และร่วมบูรณาการการจัดเก็บสังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ทางทะเลร่วมกับหน่วยงานจัดเก็บข้อมูลหลักทางทะเลแต่ละด้าน เพื่อร่วมกันสร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้ทางทะเลที่ได้รับการยอมรับร่วมกัน

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการองค์ความรู้ทางทะเลมีประสิทธิภาพ ควรมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะ อจชล. และองค์กรในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรทางทะเลให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การจัดกิจกรรมรณรงค์หรือการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ เพื่อให้การเชื่อมโยงข้อมูลมีความครอบคลุมทรัพยากรทางทะเลทุกมิติอย่างรอบด้าน และร่วมเป็นพลังในการขับเคลื่อนที่สำคัญในการสงวน รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรให้มีความยั่งยืนต่อไป

0611

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 11

การบริหารจัดการมลพิษในทะเลและชายฝั่ง

ปัญหาเรื่องมลพิษในทะเลและชายฝั่งยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุหลักจากภาคครัวเรือนที่มีที่พักอาศัยอยู่ติดทะเล ภาคการท่องเที่ยวในทะเลที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และภาคอุตสาหกรรมติดพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมหนัก โดยที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่มีระบบการบริหารจัดการมลพิษที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ปัญหาน้ำเสียที่พบว่า โดยในปี 2560 ประเทศไทยสามารถบำบัดน้ำเสียในบริเวณชายฝั่งและเกาะได้เพียง

ร้อยละ 15 หรือปัญหาการรั่วไหลของสารเคมีและคราบน้ำมันจากทั้งโรงงานอุตสาหกรรมหรือเรือสินค้าขนาดใหญ่ที่ยังไม่มีเครื่องมือในการเฝ้าระวังหรือแจ้งเตือนได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้สามารถมีระบบบริหารจัดการมลพิษในทะเลและชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ในการติดตามความเสียหายของทรัพยากรทางทะเลอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 17 (สถานการณ์ฉุกเฉิน) กรณีน้ำมันรั่วไหล/ปรากฏการณ์น้ำเปลี่ยนสีอย่างต่อเนื่อง โดยได้จัดทำแผนงานสนับสนุนการเฝ้าระวังและฝึกซ้อมขจัดคราบน้ำมันในพื้นที่เสี่ยงทางทะเลด้วยเรือขจัดคราบน้ำมัน และแผนงานติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานของผู้ประกอบการที่ได้รับใบรับรองเป็นผู้ให้บริการจัดเก็บและบำบัดของเสียจากเรือ รวมถึงติดตามตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง โดยในปี 2562 ได้ดำเนินการทั้งในฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน รวม 168 สถานี และได้จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เรื่องมลพิษในทะเลและชายฝั่งให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ชายทะเลและประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ในการป้องกันการก่อให้เกิดมลพิษในทะเลและชายฝั่ง ตลอดจนมีการทำบันทึกความร่วมมือทางวิชาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของผลิตภัณฑ์น้ำมันอีกด้วย รวมทั้งได้มีแอปพลิเคชัน WPWatch สำหรับการแจ้งเตือนปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม รวมถึงใช้ในการแจ้งปัญหาน้ำเสีย คราบน้ำมัน หรือแหล่งน้ำเปลี่ยนสี และแอปพลิเคชัน HW network เพื่อใช้ในการแจ้งเหตุปัญหากลลอบทิ้งขยะและของเสียอันตราย

ปัญหามลพิษทางน้ำในทะเลมีสาเหตุมาจากการขาดการบำบัดน้ำเสียอย่างถูกต้องของผู้ใช้น้ำกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภาคครัวเรือน ภาคอุตสาหกรรม และภาคการเกษตร ดังนั้น ความท้าทายสำคัญ คือ การสร้างความตระหนักถึงการบริหารจัดการน้ำ ทั้งทางบกและทะเลอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทาง บนหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย การบริหารจัดการน้ำเสียอย่างเข้มงวด เพื่อควบคุมปริมาณและคุณภาพน้ำทิ้งให้เหมาะสมก่อนลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ และท้องทะเลต่อไป

การบริหารจัดการมลพิษในทะเลและชายฝั่งในระยะต่อไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหามลพิษทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นทาง ทั้งในเรื่องของขยะ น้ำเสีย และมลพิษต่าง ๆ รวมถึงควรสร้างการตระหนักรู้แก่ประชาชนและทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและควรนำหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบที่จะตามมา

0612

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 12

การบริหารจัดการการประมงทะเล

ปริมาณการจับสัตว์น้ำเปรียบเทียบปี 2560 และ 2561

หน่วย : ตัน

เดือน	2560			2561		
	รวม	พาณิชย์	พื้นบ้าน	รวม	พาณิชย์	พื้นบ้าน
รวม	1,295,009	1,170,355	124,654	1,509,031	1,368,994	140,037
มกราคม	81,428	74,132	7,296	114,881	105,760	9,121
กุมภาพันธ์	100,067	92,847	7,220	100,635	91,111	9,524
มีนาคม	109,808	102,325	7,483	127,498	118,242	9,256
เมษายน	104,477	97,671	6,806	117,558	108,249	9,309
พฤษภาคม	122,640	112,802	9,838	155,356	144,747	10,609
มิถุนายน	117,662	107,526	10,136	113,252	103,636	9,616
กรกฎาคม	117,849	105,671	12,178	117,577	109,909	7,668
สิงหาคม	111,554	99,351	12,203	119,753	112,575	7,178
กันยายน	116,988	102,954	14,034	124,108	119,954	4,154
ตุลาคม	124,226	108,964	15,262	166,997	146,344	20,653
พฤศจิกายน	104,230	89,552	14,678	135,767	112,685	23,082
ธันวาคม	84,080	76,560	7,520	115,650	95,782	19,868

จากตาราง

1. ปี 2561 เรือประมงพาณิชย์จับสัตว์น้ำได้มากกว่าปี 2560 จำนวน 198,639 ตัน
2. ปี 2561 เรือประมงพื้นบ้านจับสัตว์น้ำได้มากกว่าปี 2560 จำนวน 15,383 ตัน
3. ปี 2561 เรือประมงทั้งสองกลุ่มจับสัตว์น้ำได้มากกว่าปี 2560 จำนวน 214,022 ตัน

ที่มา : กรมประมง

การประมงทะเลของไทยสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไม่น้อยกว่า 1 แสนล้านบาทต่อปี และสามารถสร้างอาชีพให้แก่ประชาชนชาวไทยทั้งที่เป็นประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ และอาชีพที่เกี่ยวข้องจากการประมง อาทิ อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมต่อเรือ อุตสาหกรรมพลาสติก อุตสาหกรรมอาหารสัตว์น้ำ รวมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ แต่สถานการณ์ประมงไทยในปัจจุบัน พบว่า เกิดสภาวะทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลงเนื่องจากถูกจับมาใช้ประโยชน์มากเกินไป จากสถิติปริมาณการจับสัตว์น้ำ พบว่า ในปี 2560 เรือประมงพาณิชย์และพื้นบ้านสามารถจับสัตว์น้ำได้รวม 1,295,009 ตัน ขณะที่ในปี 2561 จับสัตว์น้ำได้รวม 1,509,031 ตัน โดยเรือประมงทั้ง 2 กลุ่ม สามารถจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น จำนวน 214,022 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.5 จากปี 2560 แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรสัตว์น้ำถูกนำขึ้นมาใช้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งจำนวนเรือประมงที่มีอยู่เป็นจำนวนมากทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร การรุกร้าพื้นที่ และการทำประมงเกินสภาวะของทรัพยากรที่กำลังถดถอย ประกอบกับสหภาพยุโรปได้ตั้งกติกาว่าด้วย Illegal Unreported and Unregulated Fishing หรือ IUU-Fishing จึงส่งผลให้ภาครัฐต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อจัดการด้านการประมงของไทยให้สอดคล้องกับ IUU-Fishing เพื่อป้องกันยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย แต่ในทางกลับกันก็ยังมีปัญหาของการประมงทะเลไทยอีกเป็นจำนวนมากที่รอการแก้ไขในเรื่องของการบริหารจัดการอย่างมีระบบที่จะช่วยให้ทรัพยากรสัตว์น้ำฟื้นตัวได้ จึงจำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน

ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อบริหารจัดการประมงทะเล ได้แก่ การดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเล อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบเรือ กฎหมายเพื่อบริหารจัดการกากับกองเรือประมง เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน พร้อมทั้งจดทะเบียนเรือประมง เขตการทำประมงพาณิชย์ และแก้ไขปัญหาเรือปั่นไฟ เรืออวนลาก เรืออวนรุนที่ผิดกฎหมาย และได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ในการตรวจตราเฝ้าระวังและคุ้มครองพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่ง พร้อมทั้งปราบปรามการประมงผิดกฎหมาย ในพื้นที่ 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่อง จำนวน 94 ครั้ง และเพื่อเพิ่มความเข้มข้นในการกำกับดูแลการประมงทะเลให้ถูกต้อง ได้มีการจัดทำแผนบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทยฉบับใหม่ โดยปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งในมิติของพื้นที่และฤดูกาล ทั้งนี้ อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาทางกฎหมาย และได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการตรวจตราและเฝ้าระวังการประมงผิดกฎหมาย อาทิ การพัฒนาระบบตรวจเรืออัจฉริยะ การพัฒนาและปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตให้ทำการงานในเรือประมง ตามมาตรา 258 และการตรวจแรงงานในเรือประมงโดยใช้เทคโนโลยี Face Scan System on Mobile เป็นต้น

ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาในด้านการบริหารจัดการประมงทะเล ยังมีปัญหาหลายประการที่ต้องพิจารณาในหลายมิติ โดยเฉพาะปัญหาการลักลอบทำประมงผิดกฎหมายที่แม้ว่าจะมีการกำหนดพันธกรณีตามอนุสัญญาระหว่างประเทศแล้วก็ตาม แต่การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย ยังขาดความชัดเจน รวมถึงการกำหนดกรอบกฎหมายในการกำหนดมาตรการติดตาม ควบคุม และเฝ้าระวังการทำการประมงไม่เพียงพอที่จะป้องกัน ระวัง และยับยั้งการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหากภาครัฐไม่มีนโยบายหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาโดยด่วน อาจส่งผลกระทบต่อขั้นรุนแรงต่อไปได้

ดังนั้น การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการประมงทะเลต้องอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันดำเนินงาน มุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมาย พระราชกำหนดการประมงที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับกฎระเบียบระหว่างประเทศ ตลอดจนสำรวจกองเรือประมงและทบทวนการอนุญาตทำการประมงทั้งระบบ รวมถึงเริ่มจัดทำและใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติ แผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย และมาตรการอื่น ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการการประมงทางทะเลให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

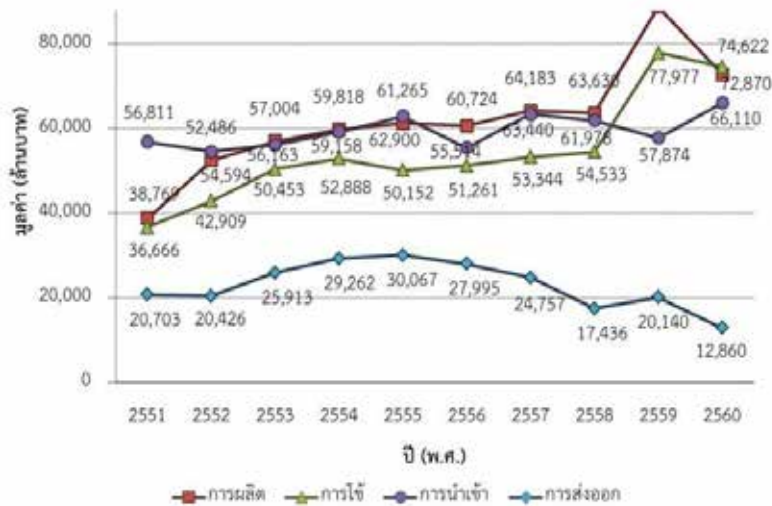

0613

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 13

การบริหารจัดการทรัพยากรสินแร่ และแหล่งพลังงานในทะเล

ที่มา : กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (2561)

ทรัพยากรสินแร่และแหล่งพลังงานในทะเลถือเป็นทรัพยากรทางทะเลที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งเพื่อการบริโภคภายในประเทศ เพื่อทดแทนการนำเข้า และเพื่อการส่งออก รวมทั้งสินแร่ที่อาจจะค้นพบเพิ่มมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีในอนาคต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เนื่องจากแหล่งสินแร่ส่วนใหญ่อยู่ในที่ราบและชายฝั่งทะเล จึงมีปัญหาเรื่องที่ตั้งของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลและอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง อีกทั้งแหล่งพลังงานในทะเลทั้งที่เป็นแท่นขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมีไม่น้อยกว่า 400 แท่น ในอ่าวไทย ถือเป็นแหล่งผลประโยชน์ของประเทศชาติที่จะต้องกำกับดูแลและบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ และเพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในเรื่องผลประโยชน์ของประเทศและชุมชน ความยั่งยืนของทรัพยากรและสุขภาวะชุมชน จึงจำเป็นต้องดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรสินแร่และแหล่งพลังงานในทะเลอย่างเร่งด่วน

โดยในช่วงปี 2561-2562 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการนำร่องการใช้ชุมชนหลุมผลิตปิโตรเลียม จำนวน 8 ชุมชน ไปจัดวางเป็นปะการังเทียม ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล บริเวณเกาะพะงัน จ.สุราษฎร์ธานี และเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำปะการังเทียมจากชุมชนหลุมผลิตปิโตรเลียมที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในกิจการปิโตรเลียมในบริเวณพื้นที่อ่าวไทย โดยได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 และได้พิจารณาพิทักษ์การจัดวางและระดับความลึกที่ปลอดภัยในการเดินเรือแล้ว

ความท้าทายของการดำเนินงานในการบริหารจัดการทรัพยากรสินแร่และแหล่งพลังงานในทะเล พบว่า มีหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในทะเลเพื่อควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์จากทะเลหลายหน่วย เช่น กองทัพเรือ กองบังคับการตำรวจน้ำ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรมเจ้าท่า กรมศุลกากร กรมประมง กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมศิลปากร กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และอีกหลายหน่วยงานที่จะมีบทบาททางทะเลในอนาคต โดยพบว่าหน่วยงานเหล่านี้ รวมถึงหน่วยงานในท้องถิ่น ซึ่งต้องประสานงานหรือบูรณาการในการปฏิบัติงานเพื่อลดความซ้ำซ้อน นอกจากนี้การปฏิบัติงานของหน่วยงานต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากชุมชนในพื้นที่เพื่อลดผลกระทบของผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินงาน

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรสินแร่และแหล่งพลังงานในทะเลเป็นไปตามเป้าหมายจึงจำเป็นต้องดำเนินการทบทวนและรวบรวมข้อมูลสถานภาพปัจจุบันและระบุจุดตำแหน่งพื้นที่ของทรัพยากรสินแร่และแหล่งพลังงานในทะเลเพื่อนำไปใช้ประกอบการร่วมหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การหารืออยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงทางวิชาการสามารถตรวจสอบและพิสูจน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการด้านการนำสินแร่และพลังงานที่มีอยู่นั้นขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าและสร้างประโยชน์ให้แก่ภาคที่เกี่ยวข้องได้อย่างยั่งยืนเป็นธรรมต่อไป

0614

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 14

การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตาม แนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเล (Marine Spatial Planning)

การวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเล (Marine Spatial Planning : MSP) ถือเป็นบริบทหนึ่งของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในยุคใหม่ที่มีแนวทางการจัดการแบบองค์รวม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าทรัพยากรและพื้นที่ทางทะเลจะมีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และถูกใช้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ ซึ่งแนวเขตทางทะเลที่มีการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเลจะช่วยให้ประเทศและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลประกอบการบริหารจัดการหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นมาตรฐานเดียวกัน

การดำเนินงานที่ผ่านมา เนื่องจากการบริหารจัดการแนวเขตทะเลและชายฝั่ง มีขอบเขตและภารกิจการดำเนินงานร่วมกันหลายหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจขอบเขตในเชิงกายภาพของพื้นที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อสร้างความเข้าใจให้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลชุดเดียวกัน ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานในระยะแรกต้องเกี่ยวข้องกับการหารือร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแนวเขตทะเลและชายฝั่ง รวมถึงเขตแดนทางบกทางทะเลที่เชื่อมต่อกันเพื่อให้ได้ข้อสรุปทั้งในมิติของกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรในการควบคุมดูแลของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและสังเคราะห์ประเด็นที่ต้องการจะดำเนินการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะทำให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามแนวคิดการวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเลเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับกฎระเบียบที่จำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ความท้าทายของการดำเนินงานเพื่อบรรลุผลในการจัดทำเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สำคัญ ได้แก่ ความเห็นต่างทางความคิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีขอบเขตภารกิจในการดำเนินงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาทิ หน่วยงานที่ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (กรมประมง กรมการท่องเที่ยว กรมธุรกิจพลังงาน และกรมเจ้าท่า) กับหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการสงวนรักษาทรัพยากรฯ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง) ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติเพื่อเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกัน ในทำนองเดียวกันเมื่อคำนึงถึงภาคส่วนทางสังคม ประชาชนและผู้ประกอบการทั้งในพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เชื่อมต่อกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและผู้ที่ไม่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ที่เป็นบุคคลจากภายนอกแล้ว จะยังทำให้

การจัดทำเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจำเป็นต้องมีการหารืออย่างเข้มข้น เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและแสวงหาทางออกร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องปรับบทบาท ขอบเขตการดำเนินงาน รวมทั้งภาคเอกชน/ผู้ประกอบการทั้งภายนอกและภายในพื้นที่เชื่อมต่อทะเลและชายฝั่ง ที่อาจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้และค่าใช้จ่าย ตลอดจนภาคประชาสังคม ชุมชน ประชาชน จะต้องแสดงพลังในการเป็นหนึ่งในผู้ที่เป็พลังในการร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟูและติดตามการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตามแนวคิด การวางแผนเชิงพื้นที่ทางทะเล โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้รับการดูแล รักษาและมีการวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการวางแผนการดำเนินงาน อย่างรอบด้านเพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน ซึ่งเครื่องมือการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว อาจพิจารณาใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) ที่ได้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่มาดำเนินการ ประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนและยุทธศาสตร์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงาน ที่จะสร้างประโยชน์ให้กับประเทศมีการขับเคลื่อนที่รวดเร็วยิ่งขึ้น

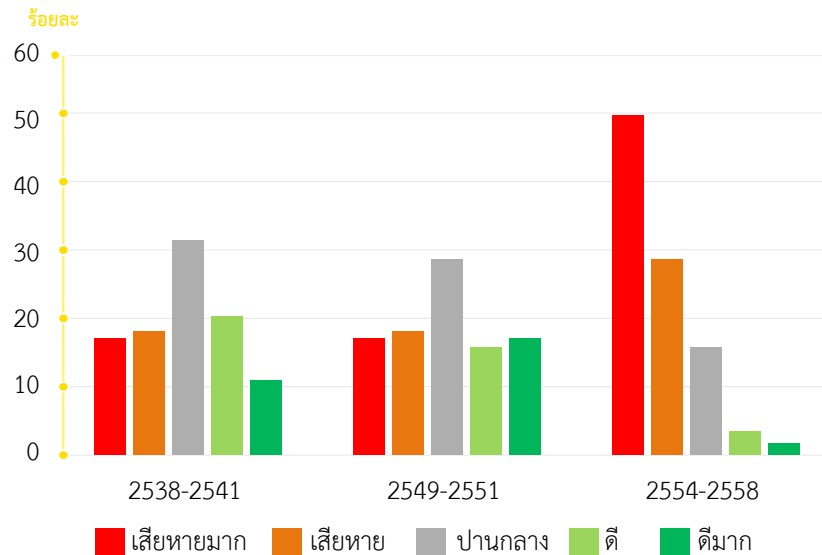

0615

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 15

การอนุรักษ์ปะการังอย่างยั่งยืน

สถานภาพแนวปะการังในภาพรวมของประเทศ 2538-2558

ที่มา : รายงานสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและการกัดเซาะชายฝั่ง
ของประเทศไทย พ.ศ. 2560 (ทช.)

แนวปะการังนับเป็นสิ่งสำคัญต่อระบบนิเวศทางทะเลอย่างมาก เนื่องจากปะการังคือเขตพื้นที่อนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และยังเป็นแนวพื้นที่ท่องเที่ยวหลักทางทะเล ซึ่งสถานการณ์ปะการังในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า มีพื้นที่แนวปะการังทั้งหมดทั่วประเทศรวม 148,955 ไร่ โดยจากข้อมูลล่าสุดในปี 2558 พบว่าปะการังมีแนวโน้มเสียหายและคาดว่าจะมีความเสียหายเพิ่มมากขึ้น โดยพบสัดส่วนความเสียหายประมาณร้อยละ 28.3 และเสียหายมากถึงร้อยละ 50 ในขณะที่สัดส่วนสมบูรณ์ดี และสมบูรณ์มากคิดเป็นร้อยละ 3.7 โดยสถานการณ์ปะการังที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประสบกับสภาวะปะการังฟอกขาวกระจายในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งปะการังฟอกขาวนั้นเป็นอาการบ่งชี้ถึงสภาพของปะการังที่อ่อนแอ ซึ่งเกิดจากอุณหภูมิของน้ำทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป และเกิดจากการแปรปรวนของธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเสียหายของแนวปะการังดังกล่าว พบว่ามีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของนักท่องเที่ยว การขยายตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่ติดทะเล การรุกรานพื้นที่ชายฝั่งเพื่อการอยู่อาศัย รวมทั้งการทำการประมงอย่างผิดวิธี ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดประเด็นในการอนุรักษ์ปะการังอย่างยั่งยืนเพื่อรักษา อนุรักษ์แนวปะการัง และทรัพยากรในท้องทะเลให้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืนต่อไป

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ปะการัง จึงได้มีการดำเนินโครงการจัดทำและวางปะการังเทียม เพื่อฟื้นฟูแนวปะการังธรรมชาติ โดยมีการหล่อแท่งปะการังแล้วเสร็จได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 1,600 แท่ง จังหวัดชลบุรี จำนวน 1,020 แท่ง จังหวัดชุมพร จำนวน 1,410 แท่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,410 แท่ง จังหวัดตรัง จำนวน 1,350 แท่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,060 แท่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 1,030 แท่ง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 1,060 แท่ง และจังหวัดพังงา จำนวน 1,338 แท่ง โดยจำนวนดังกล่าวอยู่ระหว่าง

การจัดวางในทะเล และมีการดำเนินโครงการบริหารจัดการและซ่อมแซมฟื้นฟู เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลตามจังหวัดต่าง ๆ อาทิ จังหวัดชุมพร 10 จุด อยู่ระหว่างติดตั้งทุ่นจอดเรือ จังหวัดระยองดำเนินการแล้วเสร็จ 15 จุด จังหวัดสุราษฎร์ธานีดำเนินการแล้วเสร็จ 35 จุด จังหวัดนครศรีธรรมราชดำเนินการแล้วเสร็จ 15 จุด จังหวัดระนอง 30 จุด จังหวัดพังงา 45 จุด จังหวัดภูเก็ต 20 จุด พร้อมทั้งอยู่ระหว่างการซ่อมแซมทุ่นแสดงแนวเขตและทุ่นจอดเรือในจังหวัดระยอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดตรัง โดยดำเนินโครงการปลูกปะการังใน 9 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดทะเล ดำเนินการแล้วเสร็จในพื้นที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสงขลา จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดตรัง และอยู่ระหว่างดำเนินการในพื้นที่จังหวัดตราดและจังหวัดระยอง

ความท้าทายของการอนุรักษ์ปะการังอย่างยั่งยืน คือ การกำหนดเขตพื้นที่ปะการังและระยะเวลาการเข้าใช้พื้นที่หรือพักพื้นที่ชัดเจน การสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ประกอบการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในแนวปะการัง เพื่อให้รู้สึกรักและหวงแหนในแนวปะการัง และสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ดำเนินการทางธุรกิจโดยคำนึงถึง

สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ และควรมีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้ประกอบการหรือผู้นำกลุ่มนักท่องเที่ยว ในการเที่ยวชมแนวปะการังอย่างถูกวิธี รวมทั้งควรมีการบริหารจัดการน้ำเสียก่อนการปล่อยลงสู่ทะเล เนื่องจากปะการังมีความบอบบางและไวต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก หากเกิดการเปลี่ยนแปลงของน้ำทะเลทั้งในเชิงคุณภาพหรืออุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้ปะการังตายได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ในการรักษาคุณภาพของน้ำทะเลให้เป็นไปตามค่ามาตรฐาน จึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลให้สามารถอนุรักษ์และรักษาแนวปะการังไว้ได้

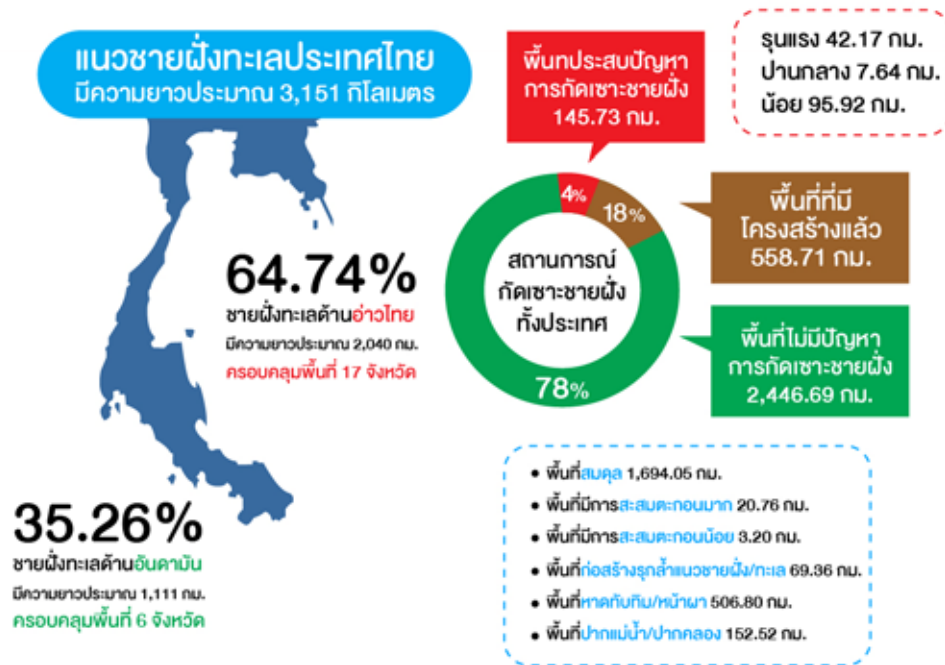
ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการอนุรักษ์ปะการังอย่างยั่งยืนในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการเร่งดำเนินการจัดทำแผนที่ปะการัง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในแนวปะการัง รวมถึงเขตการอนุรักษ์และฟื้นฟู และควรมีมาตรการที่เข้มงวดในการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว รวมทั้งการให้ความรู้ถึงวิธีการที่ถูกต้องในการเข้าชมหรือเข้าใช้ประโยชน์ตามเขตแนวปะการังในจุดต่าง ๆ ตามสภาพความเหมาะสม เพื่อให้แนวปะการังได้มีเวลาในการฟื้นฟูตามธรรมชาติ

0616

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 16

การแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ในปี 2560 แนวชายฝั่งทะเลของประเทศไทยรวมประมาณ 3,151 กิโลเมตร พบว่ามีแนวชายฝั่งที่มีปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งประมาณ 145.73 กิโลเมตร (ร้อยละ 4) ได้รับการแก้ไขไปแล้ว 558.71 กิโลเมตร (ร้อยละ 18) และมีพื้นที่ที่สมดุลหรือยังไม่มีปัญหาการกัดเซาะอีก 2,446.69 กิโลเมตร (ร้อยละ 78) โดยพื้นที่ที่มีการกัดเซาะรุนแรงส่วนใหญ่อยู่ในเขตอ่าวไทยตอนล่าง สาเหตุหลักมาจากการใช้ที่ดินและโครงสร้างทางวิศวกรรมที่ไม่เหมาะสมกับชายฝั่งทะเล ส่งผลให้เกิดความสูญเสียในทรัพย์สินของประชาชนและของทางราชการ สูญเสียทัศนียภาพส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว อีกทั้ง ยังทำให้เกิดความเสียหายด้านทรัพยากรชายฝั่ง โดยที่ผ่านมาภาครัฐมีความพยายามแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถคลี่คลายได้อย่างลุล่วง และในทางกลับกันในบางพื้นที่ยังเกิดความรุนแรงมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งให้เห็นผลเป็นรูปธรรม

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการเขื่อนป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและแก่งกันคลื่นแล้วเสร็จ จำนวน 72 แห่ง และกำลังดำเนินการก่อสร้าง 19 แห่ง รวมทั้งได้ดำเนินการนำแนวทางการจัดทำรายการข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นเอกสารสำคัญในการขออนุญาตในพื้นที่คุ้มครอง นอกจากนี้ยังได้ติดตามและศึกษาปัญหาการกัดเซาะในบริเวณต่าง ๆ อาทิ บริเวณหน้ากองเรือยุทธการ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี รวมทั้งได้ดำเนินการป้องกันปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2562 เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับ

ความท้าทายในการแก้ไขปัญหการกักตุนเชื้อชาติพันธุ์ คือ การดำเนินการอย่างเป็นระบบเนื่องจากดำเนินการแก้ไข ปัญหาอย่างผิดวิธีในจุดใดจุดหนึ่ง อาจส่งผลกระทบให้ เกิดปัญหการกักตุนเชื้อชาติพันธุ์อื่น ๆ แทนหรือทวีความรุนแรง ขึ้นได้ ดังนั้น ทุกหน่วยงานในระดับพื้นที่จำเป็นต้อง บูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ และมีกรอบแนวทาง การดำเนินการที่ถูกต้อง ได้มาตรฐาน

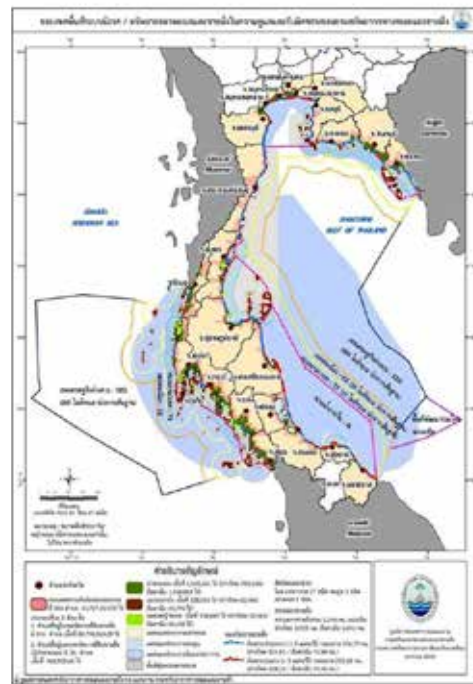

0617

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 17

การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านการปกป้อง รักษา และฟื้นฟู ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

ในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล นับเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายและการดำเนินงานของ ประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคในทวีป และทั่วโลก ทั้งนี้ เพราะปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากประเทศหนึ่งอาจส่งผล กระทบต่อประเทศใกล้เคียง รวมถึงภูมิภาคหรือ ประเทศที่ห่างออกไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ในแต่ละภูมิภาคจะต้องบูรณาการและ สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมทางทะเลกับประเทศต่าง ๆ อย่างแน่นแฟ้นและต่อเนื่อง เพื่อกำหนด แนวทางบริหารจัดการการส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างประเทศด้านการปกป้อง รักษาและ ฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

การดำเนินงานที่ผ่านมา คณะอนุกรรมการเรื่องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในคณะกรรมการ ปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการส่งเสริมการสร้างความร่วมมือ ระดับกลุ่มประเทศอาเซียน ในการปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล อาทิ การลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯด้วยขยะทะเล การจัดทำบันทึกความเข้าใจแผนการจัดกรรบน้ำมัน รั่วไหลของกลุ่มประเทศอาเซียน และการจัดทำโครงการจัดทำแนวทางการใช้สารเคมีขจัด กรรบน้ำมันในอนุภูมิภาคอ่าวไทย เป็นการแสดงความต้องการของประเทศไทยที่จะมีบทบาท ในการรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเลในภูมิภาค นอกจากนี้ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้มี การจัดประชุมศึกษาแนวความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและ ชายฝั่ง เช่น การสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยความร่วมมือระหว่างไทย-จีน ด้านวิทยาศาสตร์ทาง ทะเลและเทคโนโลยี และประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ปฏิบัติการวิจัยร่วมไทย-จีน ด้านสภาพภูมิอากาศและระบบนิเวศทางทะเล เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะเกิดแนวทางการร่วมมือระหว่างประเทศในการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลของประเทศไทย เพื่อให้สามารถมีการดำเนินการส่งเสริมและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศได้อย่างเป็นทางการ

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์และแผนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเลให้ได้ผลสำเร็จ โดยกำหนดแนวทางหรือขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจน และควรมีการสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับประเทศและภายในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

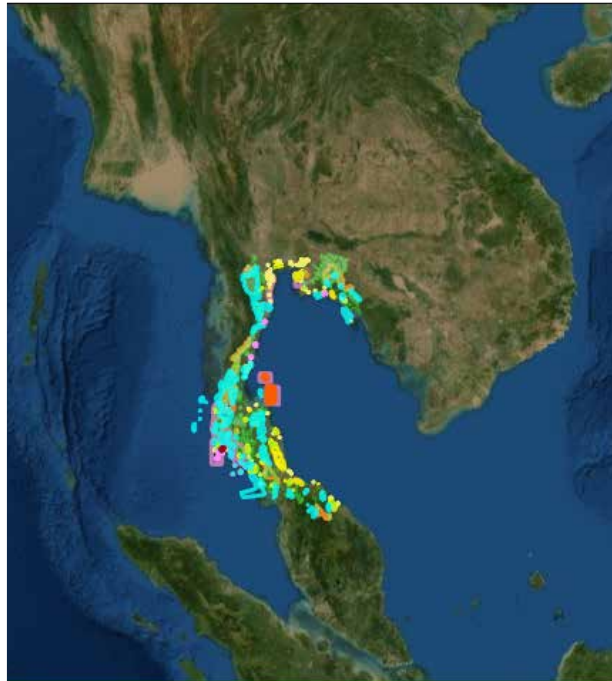
0618

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 18

การบริหารจัดการพื้นที่คุ้มครองทางทะเลและสัตว์ทะเล

พื้นที่คุ้มครองทางทะเลและชายฝั่ง (Marine and Coastal Protected Areas) คือ พื้นที่ชายฝั่งและในทะเลที่เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพ หรือมีลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการคุ้มครองคุณค่าของพื้นที่นั้นไว้ด้วยกฎหมายหรือสิ่งอื่นที่สามารถรับรองได้ว่า มีขีดความสามารถเพียงพอในการคุ้มครองพื้นที่ได้ ซึ่งในปัจจุบัน สหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources หรือ World Conservative Union : IUCN) ที่เป็นองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยเป้าหมายเพื่อ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้ตั้งเป้าหมายในการประกาศพื้นที่คุ้มครองทางทะเลให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 10 ของพื้นที่ทะเลทั้งประเทศ ซึ่งหากบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จะส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพในเขตทะเลของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น

ที่มา : ระบบแผนที่ออนไลน์ (Geographic Information Systems : GIS) ทช.

การดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการประกาศพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยในปี 2562 มีสถานการณ์ดำเนินงานใน 20 พื้นที่เป้าหมาย ดังนี้ (1) หมู่เกาะกระ จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) หมู่เกาะมัน จังหวัดระยอง (3) พื้นที่ชายฝั่ง จังหวัดตรัง (4) หมู่เกาะไข่ จังหวัดพังงา (5) หมู่เกาะราช จังหวัดภูเก็ต (6) อ่าวตราด จังหวัดตราด (7) เกาะหมาก จังหวัดตราด (8) เกาะโลซิน จังหวัดปัตตานี (9) เกาะไข่ จังหวัดชุมพร (10) เกาะเหลื่อม จังหวัดชุมพร (11) เกาะสะเก็ด จังหวัดระยอง (12) เกาะล้าน เกาะครก เกาะสาก จังหวัดชลบุรี (13) แนวปะทะกระแสน้ำไหลทวีป (14) อ่าวขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช และมี 6 พื้นที่ที่อยู่ระหว่างการจัดทำร่าง โดยอยู่ระหว่างดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประชากร เศรษฐกิจ และรายได้ ได้แก่ (1) กลุ่มเกาะเปริด จังหวัดจันทบุรี (2) กลุ่มเกาะประจวบตอนบน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (3) เกาะหนู เกาะแมว จังหวัดสงขลา (4) กลุ่มเกาะระนอง จังหวัดระนอง (5) เกาะศรีบอยา จังหวัดกระบี่ และ (6) กลุ่มเกาะสตูล จังหวัดสตูล

ความท้าทายสำคัญในการจัดทำพื้นที่คุ้มครองทางทะเล คือ การตรวจสอบและเฝ้าระวังผู้ที่จะมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่คุ้มครองด้วย เนื่องจากหากได้มีการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแล้ว จะส่งผลให้ความหลากหลายในแต่ละพื้นที่มีมากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการบางรายเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนในการรับมือกับการล่องละเมิดหรือบุกรุกในพื้นที่ดังกล่าว

ในการดำเนินการระยะต่อไป ควรกำหนดให้หน่วยงานที่ประกาศพื้นที่คุ้มครองทางทะเลทุกรูปแบบ มีแผนในการดำเนินงานในพื้นที่ และกำหนดตัวชี้วัดและหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน พร้อมทั้งจัดทำระบบติดตามประเมินผลในพื้นที่คุ้มครองทางทะเลประจำปี และควรเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงแนวเขตการคุ้มครองล่วงหน้าก่อนการประกาศใช้ เพื่อให้ประชาชนที่ได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่เดิม ได้มีเวลาปรับตัวในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ประกอบอาชีพไปสู่พื้นที่อื่น ๆ หรือสามารถปรับเปลี่ยนไปสู่อาชีพอื่นได้

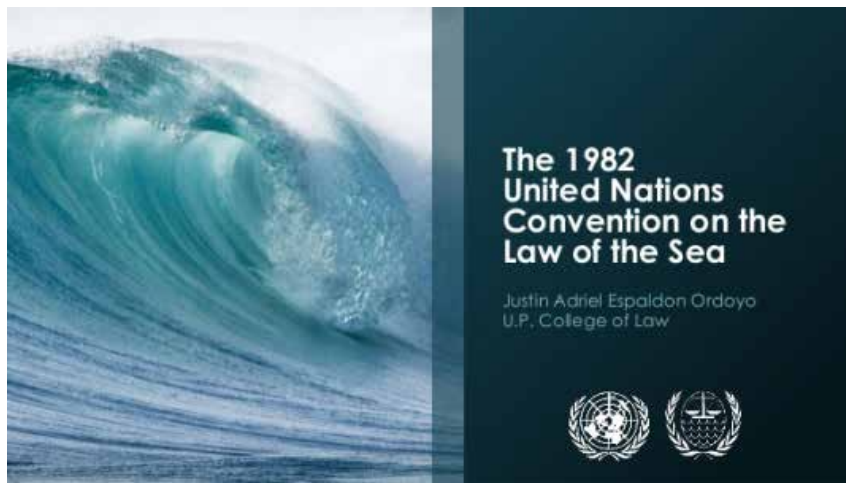

0619

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 19

การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางทะเล ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982

ที่มา : Presentation by Justin Ordoyo, University
of the Philippines College of Law

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 เป็นอนุสัญญาเพียงฉบับเดียว แต่รวมหัวข้อของกฎหมายทะเลไว้ทั้งหมด มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 320 ข้อ กับอีก 9 ผนวก ครอบคลุม เรื่องทะเลอาณาเขต เขตต่อเนื่องการเดินเรือ และช่องแคบ รัฐหมู่เกาะ เขตเศรษฐกิจจำเพาะ ไหล่ทวีป ทะเลหลวง การบริหารและอนุรักษ์สิ่งที่มีชีวิตในทะเลหลวง รัฐไร้ฝั่งทะเล การแสวง ประโยชน์ในพื้นที่กันทะเลระหว่างประเทศ การสำรวจทางวิทยาศาสตร์ในทะเล และการระงับกรณีพิพาทระหว่างประเทศเกี่ยวกับทะเล เป็นต้น และการเข้าเป็นภาคีของรัฐ/ประเทศจะต้องอยู่ภายใต้ บทบัญญัติทั้งหมด โดยไม่มีข้อสงวน ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 เป็นผลให้ประเทศไทย ต้องดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษา ผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยได้รับสิทธิและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่ ได้ให้ไว้ในอนุสัญญาฯ อนึ่ง พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับทะเลเป็นจำนวน กว่า 70 ฉบับ จำแนกออกได้เป็น 6 กลุ่ม ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานในระดับกระทรวงทั้งสิ้น จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางทะเลให้ทันสมัยและสอดคล้องกับ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982

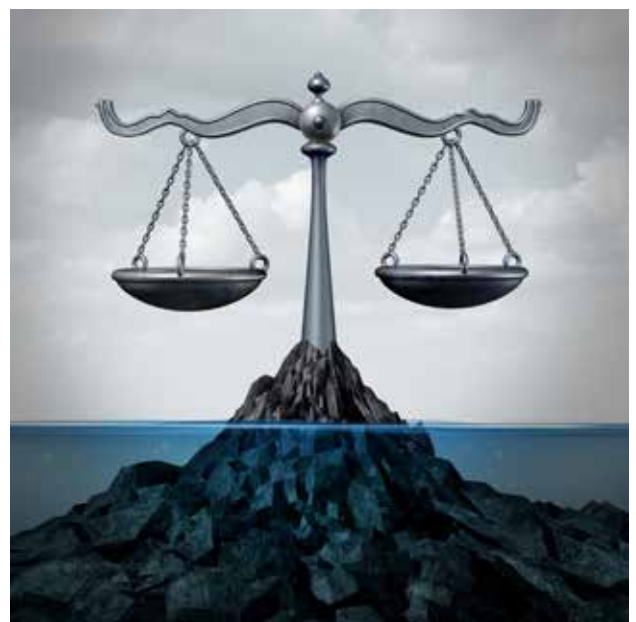

การดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มีหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากการปรับปรุง ยกเลิก ควบรวมกฎหมายทางทะเลหลายฉบับ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องดำเนินการทบทวนปัญหา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทางทะเลของประเทศไทยทั้งหมด เพื่อเทียบเคียงและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางทะเลดังกล่าวให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 ซึ่งการดำเนินงาน ณ ปัจจุบันได้มีการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. เพื่อการควบคุมการทิ้งสิ่งปฏิกูล น้ำมัน และสารเคมี ออกไปถึงเขตสิทธิอธิปไตยแล้ว

ความท้าทายที่สำคัญของการดำเนินงานภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 คือ การที่ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีขีดความสามารถในการแสวงประโยชน์กันทะเลระหว่างประเทศ ไม่ยอมลงนามเป็นภาคีของอนุสัญญาฯ โดยให้เหตุผลว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการแสวงประโยชน์กันทะเลระหว่างประเทศนั้น ไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการส่งผลให้การดำเนินงานเพื่อพิจารณาแก้ไข/จัดทำข้อตกลงและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่กันทะเลระหว่างประเทศไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุข้อตกลงร่วมกันได้ และเมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย พบว่า ได้รับผลกระทบอย่างมากจากหลักการเขตเศรษฐกิจจำเพาะในเรื่องการประมงเช่นเดียวกัน เนื่องจากหลักการนี้ทำให้พื้นที่ประมงของเรือประมงไทยที่เคยใช้เป็นที่ทำกินในฐานะเป็นทะเลหลวงต้องเปลี่ยนสภาพเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศเพื่อนบ้านไปกว่า 300,000 ตารางไมล์ทะเล นอกจากนี้ หลังจากการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฯ กระบวนการแก้ไขกฎหมายภายในประเทศของหน่วยงานเจ้าของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ตามที่ได้ระบุไว้ในคำประกาศดังกล่าว เพื่อเป็นการรองรับสิทธิของประเทศไทยที่พึงได้ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาฯ นั้น ต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันของหลายหน่วยงาน

หลัก/รองที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและบังคับใช้กฎหมาย จึงส่งผลให้การดำเนินงานมีข้อจำกัดไม่สามารถผลักดันการแก้ไข ปรับปรุงซึ่งกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ได้อย่างรวดเร็ว

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการปรับปรุงกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับทะเลซึ่งมีอยู่ประมาณมากกว่า 70 ฉบับให้สอดคล้องกับตัวอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว โดยการบูรณาการการแก้ปัญหาทางทะเลตามภารกิจของแต่ละส่วนงานให้มีการมองเห็นปัญหาและเป้าหมายร่วมกันแบบองค์รวมที่มุ่งสู่การรักษาผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาสีตติของประเทศไทยที่พึงมีจากการให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ และเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานของโลกในการบริหารจัดการในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับทะเลและมหาสมุทร ครอบคลุมบริเวณทั้งที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยและภายนอก อันจะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเล อันได้แก่ ปัญหาการอ้างสิทธิทับซ้อนทางทะเล ปัญหาความปลอดภัยของเส้นทางเดินเรือ ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล และปัญหาภัยธรรมชาติทางทะเล ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

0620

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 20

ปฏิรูปกลไกด้านความหลากหลายทางชีวภาพทั้งระดับชาติและพื้นที่

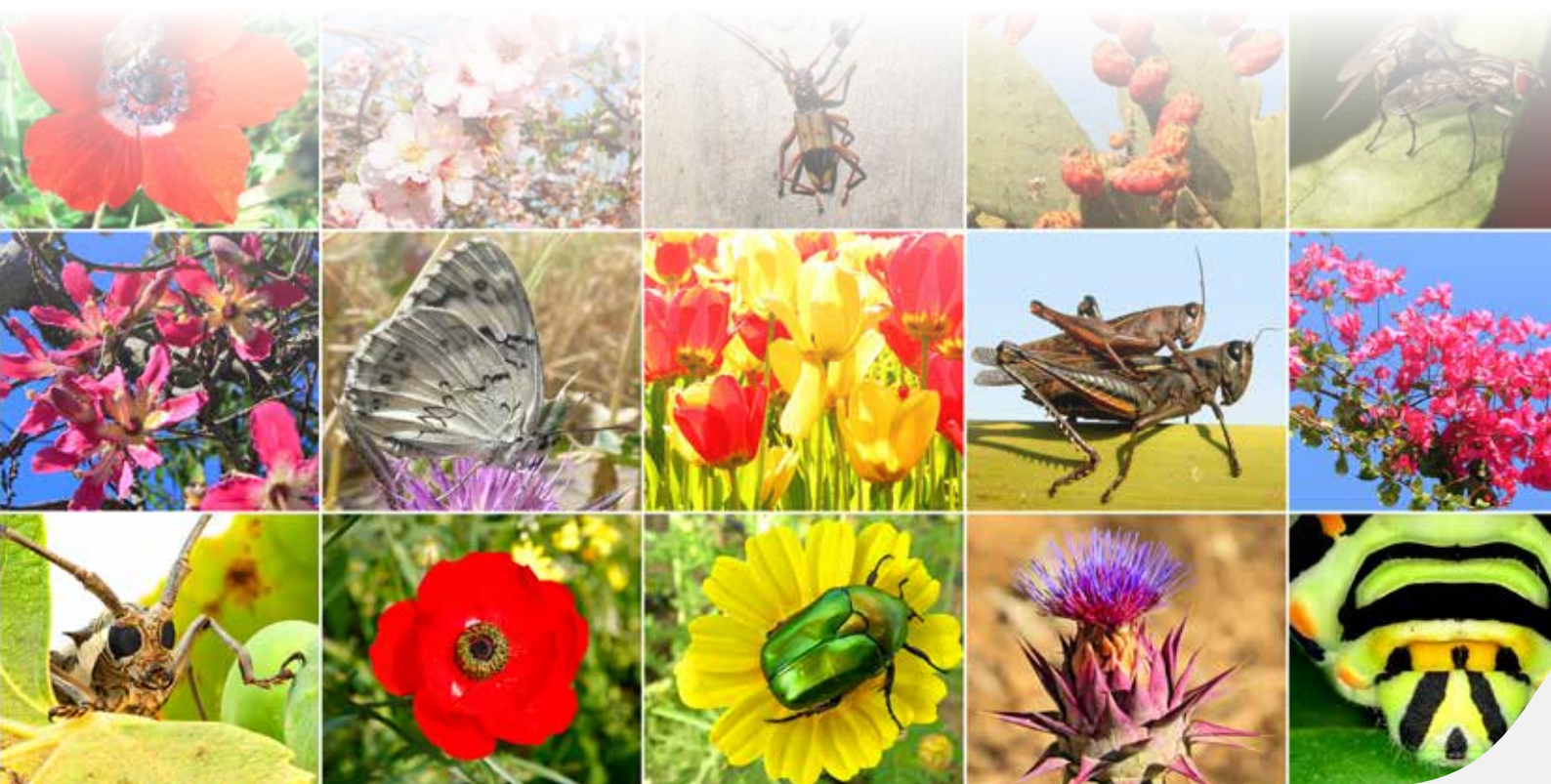
จากในอดีตทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพมีความอุดมสมบูรณ์ มีจำนวนมากพอต่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แต่ปัจจุบันเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นประกอบกับความเจริญรุ่งเรืองทางสังคม จึงทำให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ประโยชน์มากขึ้น รวมถึงการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การผลิต การบริโภค หรือใช้เป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้นตามลำดับ ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่สมดุลขาดการอนุรักษ์ คุ้มครอง ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ประเทศไทยจึงจำเป็นที่จะต้องมิกฎหมายหลัก นโยบาย และทิศทางของการดำเนินงานที่มีความชัดเจน เพื่อเป็นกรอบในการบริหารจัดการด้านความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งทบทวน ปรับปรุงพัฒนากฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันในการกำกับดูแลและคุ้มครองทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการมีบทบาทและส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ดูแล คุ้มครอง และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนในพื้นที่ ที่จะเป็นการสร้างกลไกด้านความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในระดับชาติและพื้นที่อย่างแท้จริง

ในการดำเนินงานที่ผ่านมาสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. พร้อมจัดรับฟังความคิดเห็นที่มีต่อ (ร่าง) พระราชบัญญัติฯ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม นอกจากนี้สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (สพภ.) ได้มีการปรับปรุง (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ พ.ศ. 2561 - 2580 เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยในส่วนของการดำเนินการปฏิรูปกลไกคณะกรรมการในระดับพื้นที่อยู่ระหว่างจัดตั้งคณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพในระดับจังหวัด เพื่อประสานการดำเนินงานปฏิรูประบบและเครือข่ายของศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่น ตำบล ให้เป็นไปในทิศทางที่ชัดเจนต่อไป

(ร่าง) พระราชบัญญัติความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ถือเป็นความพยายามในการนำหลักการและแนวความคิดสมัยใหม่ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการใช้งานและพัฒนาอย่างยั่งยืนมากำหนดไว้ ซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับหลักการ เจตนารมณ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการและมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดำเนินงานมากขึ้น ทั้งนี้ ความท้าทายที่สำคัญ คือ การให้ประชาชนและชุมชนในระดับพื้นที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการควบคุม กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และมีบทบาท อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ โดยอาจจะเสนอให้มีแต่งตั้งบุคคลในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าเป็นคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการในชุดต่าง ๆ ที่ดำเนินการในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด ท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ ก่อให้เกิดกลไกการทำงานที่เข้าถึงทุกภาคส่วนทุกระดับอย่างแท้จริง

ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไป ควรเร่งสร้างกลไกของคณะกรรมการในระดับประเทศ ระดับพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านความหลากหลายและเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงต้องมีการกำหนดกฎหมาย นโยบาย มาตรการ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการในการบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับการดำเนินงานและบริบทของประเทศ ทั้งนี้ การกำหนดจัดตั้งองค์กรกลางหรือหน่วยงานกลางที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน มีศักยภาพที่จะประสานการดำเนินงานร่วมกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคประชาสังคม ชุมชน รวมถึงประชาชนระดับพื้นที่ จะส่งผลให้มีการขับเคลื่อนกลไกด้านความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในระดับชาติและพื้นที่ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสร้างความยั่งยืนในด้านความหลากหลายทางชีวภาพต่อไป

0621

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 21

ปฏิรูประบบการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชน และเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งในระดับประเทศ และระดับชุมชน เพื่อให้ประเทศไทยมีองค์ความรู้และการวิจัยที่สามารถนำไปต่อยอดในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้นั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อพัฒนาระบบการวิจัยให้ครอบคลุมตั้งแต่การวิจัยขั้นพื้นฐานและอนุกรมวิธาน นวัตกรรม และการประยุกต์ใช้ในเชิงเศรษฐกิจ และเศรษฐศาสตร์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนการวิจัยและสนับสนุนการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และส่งเสริมการปฏิรูปองค์กรวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

การดำเนินการที่ผ่านมา สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนทุนโครงการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพด้านการเกษตร จำนวน 12 โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับการสนับสนุนงบประมาณตามแนวทางการปฏิรูปการวิจัยและนวัตกรรมโดยจัดงบประมาณตามวาระการวิจัย ในส่วนของความหลากหลายทางชีวภาพ การดำเนินการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในด้านความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น และมีความต่อเนื่องในการให้ทุนการวิจัยในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดทำแผนการวิจัย รวมถึงพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกับทิศทางการพัฒนาของโลกและระดับประเทศด้านการวิจัยและนวัตกรรม โดยกำหนดทิศทางการวิจัยและประเด็นหลักที่มีความสำคัญเร่งด่วนในการดำเนินการ ส่งผลต่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน รวมถึงพัฒนากลไกการเชื่อมโยงองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรม เพื่อเข้าสู่การกำหนดนโยบายและแผนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริม สนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามความต้องการของชุมชน และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับคนในชุมชน

การปฏิรูประบบการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพยังประสบความท้าทายในการจัดทำแผนการวิจัย การกำหนดทิศทางการวิจัย และประเด็นที่จะส่งผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในปัจจุบัน เพื่อให้ผลงานวิจัยตรงต่อความต้องการของประเทศ และการดึงดูดหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาทำการวิจัย รวมถึงการประสานความร่วมมือระหว่างภาคีพัฒนาเพื่อต่อยอดการวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิรูป

ข้อเสนอแนะในดำเนินงานในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยในด้านความหลากหลายทางชีวภาพในประเด็นที่มีความครอบคลุมทุกมิติมากขึ้น และเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว ควรสนับสนุนให้มีการนำผลของการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้จริงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหน่วยงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ต่อไป

0622

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 22

ปฏิรูประบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศเพื่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง ใช้ประโยชน์ และแบ่งปันผล ประโยชน์ที่เป็นธรรม

ที่มา : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2562),
สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจการเกษตร (2555)

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพในหลายมิติ โดยข้อมูลในปี 2555 มีจุลินทรีย์ไม่น้อยกว่า 200,000 ชนิด พืชมีท่อลำเลียงและพืชไม่มีท่อลำเลียงไม่น้อยกว่า 1,400 ชนิด (คิดเป็นร้อยละ 4 ของพืชที่จำแนกชนิดได้แล้วทั่วโลก สัตว์มีกระดูกสันหลัง ไม่น้อยกว่า 4,000 ชนิด (คิดเป็นร้อยละ 8 ของสัตว์มีกระดูกสันหลังทั่วโลก) สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ไม่น้อยกว่า 80,000 ชนิด (คิดเป็นร้อยละ 6 ของสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังในโลก) ปลาไม่น้อยกว่า 2,000 ชนิด (คิดเป็นร้อยละ 10 ของปลาที่จำแนกแล้วในโลก) ทำให้ต้องมีการปฏิรูประบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศเพื่อการอนุรักษ์ คุ้มครอง ใช้ประโยชน์ และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม โดยมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนากล้องข้อมูลทรัพยากรชีวภาพระดับชาติ และส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีรายการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งตัวอย่าง เพื่อให้หน่วยงานและชุมชนสามารถ

เข้าถึงการใช้ข้อมูลและตัวอย่างความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกันได้และมีการนำข้อมูลดังกล่าวไปสร้างองค์ความรู้เพื่อต่อยอดในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ

การดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการจัดทำระบบคลังข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย โดยการปรับปรุงระบบให้รองรับการแสดงผลชนิดพันธุ์พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ทะเบียนชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ สถานภาพ การคุกคาม สถานภาพการคุ้มครองตามกฎหมาย งานวิจัย และปรับปรุงระบบให้สามารถจัดเก็บ แลกเปลี่ยน เข้าถึง เชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้มีประสิทธิภาพโดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และเผยแพร่ข้อมูลเป็นสาธารณะเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้งานและประชาชนทั่วไปได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนากล้องข้อมูลทรัพยากรชีวภาพระดับชาติ มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สามารถประมวลผลในจุดเดียว ด้วยการพัฒนาฐานข้อมูลตามมาตรฐานสากล มีแพลตฟอร์มแบบเปิดภายใต้ชื่อ Thai Biodiversity Database Platform เพื่อสร้างความพร้อมในการเชื่อมโยงข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลให้มีข้อมูลหลายมิติ นำไปสู่การใช้ข้อมูลเพื่อขับเคลื่อน การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ และมีการสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวผ่านระบบจัดการฐานความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

ความท้าทายที่สำคัญในการปฏิรูประบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ คือ การพัฒนาคลังข้อมูลทรัพยากรชีวภาพในระดับชาติ เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูประบบข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ และเพื่อการอนุรักษ์คุ้มครอง ใช้ประโยชน์ รวมถึงแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

ดังนั้น การดำเนินในระยะต่อไป ควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้มีข้อมูลที่ครบถ้วน โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลที่มีความจำเพาะหรือข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยดำเนินการ เช่น การทำบัญชีรายการความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งตัวอย่าง การจัดตั้งธนาคารอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์พืชที่ถูกคุกคาม จัดตั้งธนาคารพันธุกรรมสัตว์ และจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาพืชและสัตว์ทะเล เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาทักษะในการเข้าถึงแหล่งฐานข้อมูล และมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลในฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยหรืออนุรักษ์ คุ้มครอง และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม อีกทั้ง ควรเร่งบูรณาการฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างหน่วยงานให้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อสร้างเครือข่ายฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพต่อไป

0623

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 23

ปฏิรูประบบและเครือข่ายฐานทรัพยากร ท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมถึง เครือข่ายระดับประเทศและอาเซียน

ปัจจุบัน การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอยู่ภายใต้การดำเนินการของภาครัฐเป็นหลัก และขาดการบูรณาการกันระหว่างฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพน้อยกว่าที่ควร และยากต่อการดำเนินการในระดับนโยบายที่ครอบคลุมระดับประเทศและระดับภูมิภาค จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบและเครือข่ายฐานทรัพยากรท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมถึงเครือข่ายระดับประเทศและอาเซียน เพื่อให้ภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และเกิดการบูรณาการข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในการคุ้มครอง ฟื้นฟู และแบ่งปันผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบและเป็นธรรม ครอบคลุมเป็นเครือข่ายระดับประเทศและภูมิภาคอาเซียน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการบูรณาการฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียน และชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรเป็นหลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา เป็นพี่เลี้ยงและกำหนดพื้นที่เป้าหมาย (ระดับจังหวัด) และมุ่งเน้นการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม ให้มีการสำรวจและจดทะเบียนทรัพยากรพันธุ์พืช ทรัพยากรพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น รวมถึง ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงสิทธิในทรัพยากร ยกกระตือรือร้นและเครือข่ายจากหน่วยงานภาคีภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ขึ้นเป็นเครือข่ายศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่น ตำบล พร้อมขยายให้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ ตลอดจนกำหนดพื้นที่ต้นแบบ พื้นที่เป้าหมาย และขยายผลการดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อเป็นฐานในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงเครือข่ายสู่ระดับประเทศ ระหว่างประเทศ และภูมิภาคต่อไป

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (สพภ.) ได้มีการดำเนินการจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพ พ.ศ. เพื่อกำหนดแนวทางการแบ่งปันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพท้องถิ่น และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนภายใต้การสนับสนุนของ สพภ. เป็นต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพควบคู่กับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน และเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสร้างความมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการข้อมูลระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม นอกจากนี้ สพภ. ได้เก็บรวบรวมและจัดทำบัญชีรายการพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ที่มีแหล่งกำเนิดหรือพบได้ในประเทศ รวมทั้งภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการเป็นฐานข้อมูลและดูแลการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น โดยปัจจุบันมีการจัดเก็บข้อมูลแล้วมากกว่า 11,141 รายการ

ความท้าทายของการดำเนินงานเพื่อยกระดับ อพ.สธ. ขึ้นเป็นศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่น ระดับตำบลที่มีจำนวนมากถึง 7,255 แห่งทั่วประเทศ นั้น นอกเหนือจากประเด็นด้านงบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องได้รับการจัดสรรมาเพื่อบริหารจัดการการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเตรียมความพร้อมของบุคลากร และชุมชนประชาชนเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าความสำคัญของทรัพยากรในพื้นที่แล้ว สิ่งที่สำคัญและท้าทายการดำเนินงานอีกด้านหนึ่ง คือ รูปแบบ วิธีในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม แก่ชุมชนผู้เป็นเจ้าของและดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ให้ดำรงอยู่ เพื่อสร้างความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมให้กับชุมชน ประชาชนเจ้าของทรัพยากรอย่างโปร่งใส

การดำเนินการในระยะต่อไป ควรขยายศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นในระดับตำบล ให้ครบทุกตำบล ทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และเชื่อมโยงเครือข่ายสู่ระดับประเทศ ระหว่างประเทศ และภูมิภาค พร้อมทั้งบูรณาการฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายความร่วมมือ ในการอนุรักษ์ ปันฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

0624

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 24

ปฏิรูประบบบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งในประเด็นการศึกษา การวิจัย พื้นฐานและเชิงลึก รวมถึง เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูง เพื่อการพัฒนาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจ สังคม สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ ทำให้ต้องอาศัย องค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ถูกต้อง การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างและ พัฒนาบุคลากรให้มียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับด้านความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น นักสรีรวิทยา นักกายวิภาค นักสัณฐานวิทยา นักชีวโมเลกุล นักเกษตร นักเคมีวิเคราะห์ นักกฎหมาย นักอนุกรมวิธานในสาขาที่ขาดแคลน นักอนุกรมวิธานสมทบ นักชีวสารสนเทศ นักวิศวกรรมชีวเวช นักพันธุศาสตร์ นักพันธุวิศวกรรม เป็นต้น ทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้อง กับบริบทการพัฒนาประเทศที่มุ่งสร้างเศรษฐกิจด้วยเศรษฐกิจชีวภาพ การจัดทำแผนพัฒนาระบบ บุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากร ด้านอนุกรมวิธานและสาขาที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสถานการณ์และการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และสร้างอัตรากำลัง ตำแหน่งงาน และเส้นทางอาชีพของบุคลากรด้านความหลากหลาย ทางชีวภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับตำแหน่งงาน สร้างแรงจูงใจให้มีการเข้ามาศึกษาทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนเสริมสร้าง ศักยภาพของบุคลากรให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ พร้อมสร้างภาวะผู้นำและทักษะ องค์ความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้ประเทศไทยเป็นผู้นำทางด้านการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคอาเซียน

ที่มา : โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบาย
การจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย

การดำเนินงานที่ผ่านมาส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย โดยการดำเนินกิจกรรมที่เน้นกระบวนการพัฒนา บุคลากรในด้านต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมการจัดสรร ทุนเล่าเรียนสาขาอนุกรมวิธานและสาขาที่เกี่ยวข้อง ตามความต้องการของหน่วยงาน และจัดการฝึกอบรม และดูงานด้านอนุกรมวิธานอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมสร้าง และพัฒนาบุคลากรที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ในเชิงสหสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระบบและนอกระบบ การศึกษา รวมถึงบุคลากรในท้องถิ่นและชุมชน และ กิจกรรมสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ให้มีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โครงการด้านความหลากหลายทางชีวภาพในระดับ ภูมิภาคและระหว่างประเทศ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ยังอยู่ ระหว่างดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความเป็นสังคมบนฐานของความรู้ ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจนระบบการวิจัยและพัฒนาให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงในสังคมและให้สามารถใช้ความรู้ของโลกได้อย่างชาญฉลาด

การสร้างแรงจูงใจเพื่อสร้างบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญเนื่องจากสาขาความหลากหลายทางชีวภาพ สาขาอนุกรมวิธาน และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นสาขาวิชาเฉพาะ จึงควรมุ่งเน้นกระบวนการวางแผนเพื่อสรรหามหาบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในด้านดังกล่าวเข้ามาปฏิบัติงาน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรที่มีอยู่เดิม มุ่งให้ความสำคัญในการศึกษาเพิ่มเติม และแสดงให้เห็นเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพของตน ซึ่งหากไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบอาจก่อให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรในสาขาเฉพาะด้าน ดังนั้นการสร้างบุคลากรที่โดดเด่นด้วยคุณภาพด้านความหลากหลายทางชีวภาพ จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนางานด้านความหลากหลายทางชีวภาพของไทย เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และประโยชน์ต่อประเทศอย่างยั่งยืน

การดำเนินการในระยะต่อไป เพื่อส่งผลสัมฤทธิ์ในประเด็นปฏิรูประบบบุคลากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ควรมุ่งเน้นความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพและผลประโยชน์ที่ได้รับ การให้ทุนการศึกษาและรับบรรจุเข้าทำงานแก่ผู้ที่กำลังศึกษา การให้ทุนศึกษาเพิ่มเติมแก่บุคลากร รวมถึงการสนับสนุนการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับตำแหน่งงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรด้านอนุกรมวิธานและสาขาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ควรจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน สำหรับสร้างและพัฒนาปราชญ์ท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจด้านความหลากหลายทางชีวภาพผ่านการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

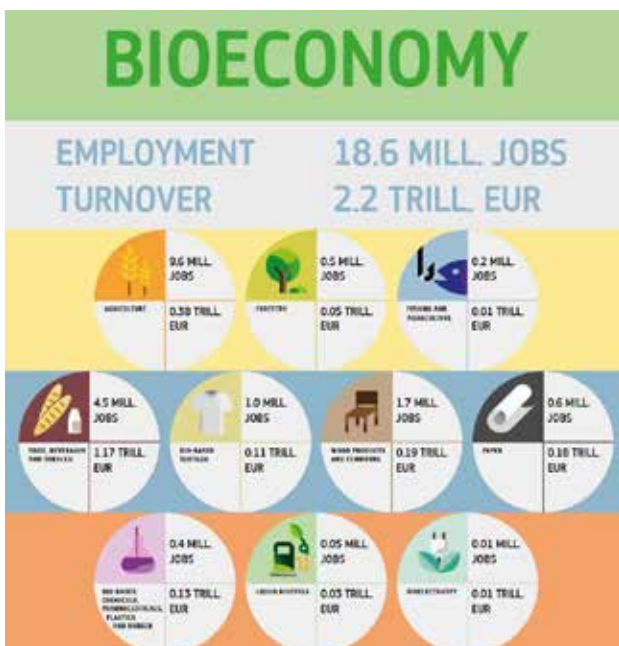
0625

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 25

ปฏิรูประบบกลไกรองรับการใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนกลไกเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย การดำเนินงานจาก 3 ระดับ ทั้งในระดับนโยบาย ระดับภาคส่วน และระดับพื้นที่/ชุมชนท้องถิ่น โดยแต่ละระดับมีกลไกการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปเพื่อรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ดังนี้ ใน **ระดับนโยบาย** เร่งผลักดันเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยจัดทำแผนขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพของประเทศ ผลักดันการดำเนินงานในทุกภาคส่วนการพัฒนาและการผลิต เร่งรวบรวมข้อมูลและประเมินมูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และประมาณการศักยภาพในอนาคต ทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รวมทั้ง กำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาแต่ละภาคส่วนให้คำนึงถึงต้นทุนธรรมชาติและ ความมั่นคงทางชีวภาพ เป็นความสำคัญลำดับแรก ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม **ระดับภาคส่วน** อาทิ ภาคเกษตร ประมง ปศุสัตว์ ท่องเที่ยว สาธารณสุข อุตสาหกรรม พลังงาน คมนาคม การศึกษาวิจัย และภาคประชาชน ในการผลักดันกระบวนการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน รวมทั้งใช้กลไกพระราชรัฐให้มีส่วนร่วมในการกำหนดกระแสการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนให้เป็นกระแสหลักของสังคม ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกภาคส่วนในการเข้ามามีบทบาทในการดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และ **ระดับพื้นที่/ชุมชนท้องถิ่น**

การสร้างศักยภาพในระดับพื้นที่/ชุมชนท้องถิ่น เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง ซึ่งการยกระดับกลไกและเครือข่ายจากหน่วยงานภาคีภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ให้มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของหน่วยงานอื่นที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน และปรับปรุงแบบและการดำเนินงานให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากความสำคัญของการดำเนินงานทั้ง 3 ระดับข้างต้น จึงนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายเพื่อมีกลไก/แนวทางเชื่อมโยงผลประโยชน์ และการใช้งานได้อย่างเป็นรูปธรรม และกว้างขวางต่อไป

ที่มา : Bioeconomy Report 2016

การดำเนินการที่ผ่านมา ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ โดยดำเนินกิจกรรมที่เน้นกลไกรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน อาทิ กิจกรรมผลักดันให้เศรษฐกิจชีวภาพเป็นหนึ่งในขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และกิจกรรมสร้างกลไกผลักดันวิถีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ รวมถึงในเมือง เข้าสู่กระบวนการผลิตและบริโภคในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคเกษตร ประมง ท่องเที่ยว โดยกลไกพระราชรัฐ ซึ่งทั้ง 2 กิจกรรม ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการ โดยมีสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.) เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกทั้งยังมีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการกำหนดกลไกและแนวทางการเชื่อมโยงผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพกลับสู่การอนุรักษ์ โดย สพภ. ได้ประกาศใช้ BEDO Concept ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และหนึ่งในหลักการสำคัญคือ เมื่อมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ต้องปันรายได้กลับไปอนุรักษ์ ทั้งนี้ สพภ. ใช้เครื่องหมายส่งเสริม Bio Economy Promotion Mark เป็นเครื่องมือสำคัญ

ความท้าทายที่สำคัญ คือ การผลักดันในระดับนโยบาย เพื่อให้เศรษฐกิจชีวภาพเป็นหนึ่งในขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในทิศทางที่มีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการสร้างกลไกรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันได้และรองรับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกันในทุกระดับ

การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านระบบกลไกรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติโดยยึดหลักการใช้ BEDO Concept ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และการสร้างกลไกผลักดันวิถีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่ได้วางไว้ โดยให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับ ทั้งระดับนโยบาย ระดับภาคส่วน และระดับพื้นที่/ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและกลไกรองรับการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน อาทิ การสนับสนุนศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่น ตำบล จะช่วยเป็นการยกระดับกลไกสำคัญและเครือข่ายเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายต่อไป

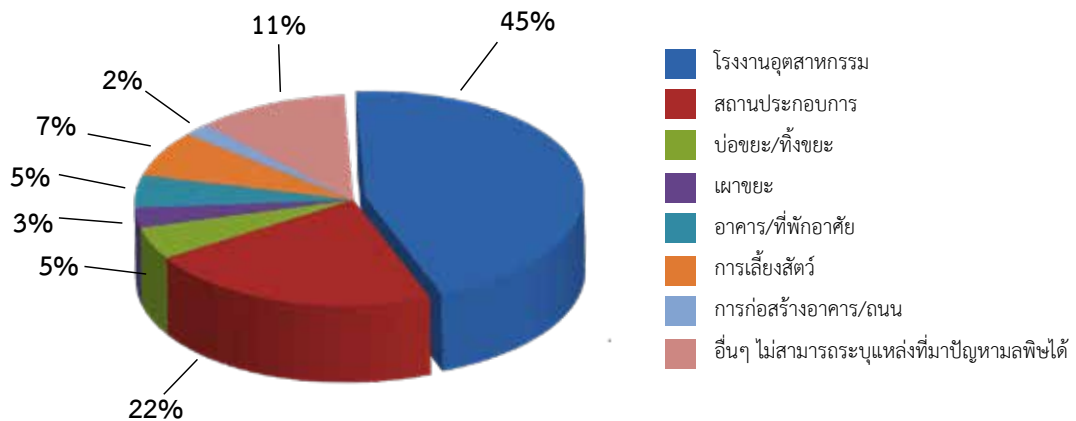

0626

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 26

เสริมสร้างระบบบริหารจัดการมลพิษ ที่แหล่งกำเนิดให้มีประสิทธิภาพ

แหล่งที่มาของข้อมูลปัญหามลพิษที่ได้รับการร้องเรียนของกรมควบคุมมลพิษ ในปี พ.ศ. 2561

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

ปัญหามลพิษเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของประเทศที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จากข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันด้านมลพิษของประเทศไทย ในปี 2561 โดยกรมควบคุมมลพิษ พบว่า **คุณภาพอากาศ**ในพื้นที่ทั่วไป มลพิษหลักที่ยังเป็นปัญหา คือ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ฝุ่นละออง PM10 และก๊าซโอโซน ที่มีแนวโน้มเกินค่ามาตรฐานมากกว่าปีที่ผ่านมา **คุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน** ร้อยละ 18 อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยภาคกลางมีแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากกว่าภาคอื่น **คุณภาพน้ำทะเล** พบว่าบริเวณอ่าวไทยมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมถึงเสื่อมโทรมมาก สาเหตุหลักเนื่องมาจากการปล่อยทิ้งน้ำเสียจากบ้านเรือน อุตสาหกรรมการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ที่ไม่มีระบบจัดการของเสียระบายของเสียลงสู่แม่น้ำสายหลัก รวมทั้งระบบการจัดการน้ำเสียชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ในส่วนของ**สถานการณ์ขยะมูลฝอย** พบว่าในปี 2562 ประเทศไทยมีปริมาณขยะ 28.7 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2561 ร้อยละ 3 โดยสาเหตุที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรแฝงจากแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยว พฤติกรรมการบริโภคของประชาชน และขาดการคัดแยกขยะและการกำจัดที่ถูกต้อง ทำให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอย รวมไปถึงขยะของเสียอันตราย และขยะพลาสติกในทะเลเพิ่มมากขึ้น โดยข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ ปี 2561 พบว่าแหล่งกำเนิดมลพิษที่มีการร้องเรียนมากที่สุดคือ โรงงานอุตสาหกรรม รองลงมาคือสถานประกอบการ ซึ่งอยู่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง เห็นได้ว่าสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในภาพรวมยังอยู่ในเกณฑ์ที่ควรได้รับการปฏิรูประบบบริหารจัดการอย่างเร่งด่วน โดยมุ่งแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือการบริหารจัดการมลพิษที่แหล่งกำเนิด เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและเป็นรูปธรรม ตลอดจนส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมคาร์บอนต่ำรองรับการพัฒนาประเทศแบบไร้ของเสีย

การดำเนินการที่ผ่านมา ภาครัฐช่วยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย และสถาบันการศึกษา ได้ดำเนินโครงการเพื่อมุ่งแก้ปัญหา โดยจัดการมลพิษที่แหล่งกำเนิด ไม่ว่าจะเป็นมลพิษจากชุมชน มลพิษจากอุตสาหกรรม และมลพิษจากเกษตรกรรม ผ่านแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ กระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคและผลักดันกฎหมายที่สามารถปลดล็อกการดำเนินงาน ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการในการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการเสริมสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อม โครงการสร้างจิตสำนึกและความรู้ในการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การแก้ไขกฎกระทรวงและมาตรฐานสำหรับบังคับใช้ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในเรื่องสุขาภิบาลและระบบบำบัดน้ำเสีย โครงการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม โครงการจัดทำมาตรการควบคุมการระบายสารอินทรีย์ระเหยจากโรงงาน โครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์กากของเสีย โครงการยกระดับผู้ประกอบการของเสีย โครงการเพิ่มประสิทธิภาพโรงงานคัดแยกและรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โครงการสร้างวินัยและการมีส่วนร่วมของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การออกมาตรการดีเดย์

งดให้ถุงพลาสติก มาตรการส่งเสริมการใช้ถุงพลาสติก รีไซเคิลที่นำไปสู่การใช้ซ้ำ ลดการทิ้ง และสามารถแยกประเภทพลาสติกรีไซเคิลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และโครงการส่งเสริมและพัฒนาสถานประกอบการเข้าสู่อุตสาหกรรมสีเขียว

ความท้าทายในการดำเนินงาน คือ การจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่เกิดจากสาเหตุในหลายมิติ ซึ่งอาจไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลานี้สั้น หรือใช้เพียงแนวทางใดแนวทางหนึ่งในการจัดการ ต้องอาศัยระยะเวลา องค์กรความรู้ ความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในระดับปัจเจก คือจิตสำนึกความรับผิดชอบในส่วนรวมของผู้ประกอบการและประชาชน

ดังนั้น แนวทางการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากการเร่งออกกฎหมาย หรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จ ภาครัฐควรเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้น และควรมีการออกนโยบายเพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการลดการใช้สารเคมีอันตรายและมีการนำนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาประกอบการดำเนินธุรกิจให้มากขึ้น รวมถึงการเร่งขยายบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในการจัดการสารเคมีและมลพิษ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง

0627

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 27

ปรับปรุงระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบมลพิษ

ปัญหามลพิษของประเทศไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะอยู่ในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาประเทศ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยยะสำคัญ เป็นสาเหตุหนึ่งของการก่อมลพิษหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง และปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่มาจากหลากหลายแหล่งกำเนิด มีวิธีการบริหารจัดการที่ต่างกัน จากผลการดำเนินงานบริหารจัดการมลพิษของกรมควบคุมมลพิษในช่วงที่ผ่านมา พบว่าสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งในปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินการแบบแยกส่วน ขาดการบูรณาการ ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาจากกฎระเบียบเชิงโครงสร้างภาครัฐที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเพื่อปรับปรุงระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบมลพิษ โดยกำหนดหน่วยงานเจ้าภาพหลักที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจนในการประสานงานด้านการกำกับดูแลและบริหารจัดการในภาพรวม รวมไปถึงร่วมกำหนดกฎระเบียบ/มาตรการที่จะใช้เป็นกลไกในการบริหารจัดการด้านมลพิษที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

โดยการดำเนินงานที่ผ่านมา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานภายใต้สังกัด ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงกระทรวงอุตสาหกรรม ที่มีบทบาทในการควบคุมการก่อกมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปเพื่อปรับปรุงระบบและกลไกการเฝ้าระวัง ติดตาม และตรวจสอบมลพิษ อาทิ ศึกษาความเหมาะสมของหน่วยงานที่จะเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมาย จัดทำทำเนียบการปล่อยมลพิษและเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ โครงการส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน โครงการปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรม โครงการก่อสร้างอาคารศูนย์เฝ้าระวัง และเตือนภัยอุตสาหกรรมภาคเหนือ

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการดำเนินงาน คือการปรับปรุงกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการปัญหามลพิษ ที่อาจต้องใช้ระยะเวลา รวมทั้งความเข้าใจของบุคลากรในหน่วยงานถึงความสำคัญในการปฏิรูป ตลอดจนการประสานความร่วมมือด้วยความเข้าใจในบทบาทของตนเองอย่างแท้จริง นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐมีการจัดทำข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากทำงานแยกส่วน จึงยากในการบูรณาการใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงาน รวมไปถึงจำนวนบุคลากรของภาครัฐในการกำกับดูแล ควบคุม ติดตาม และตรวจสอบมีจำกัด จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงระบบ และกลไกการติดตาม ตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน

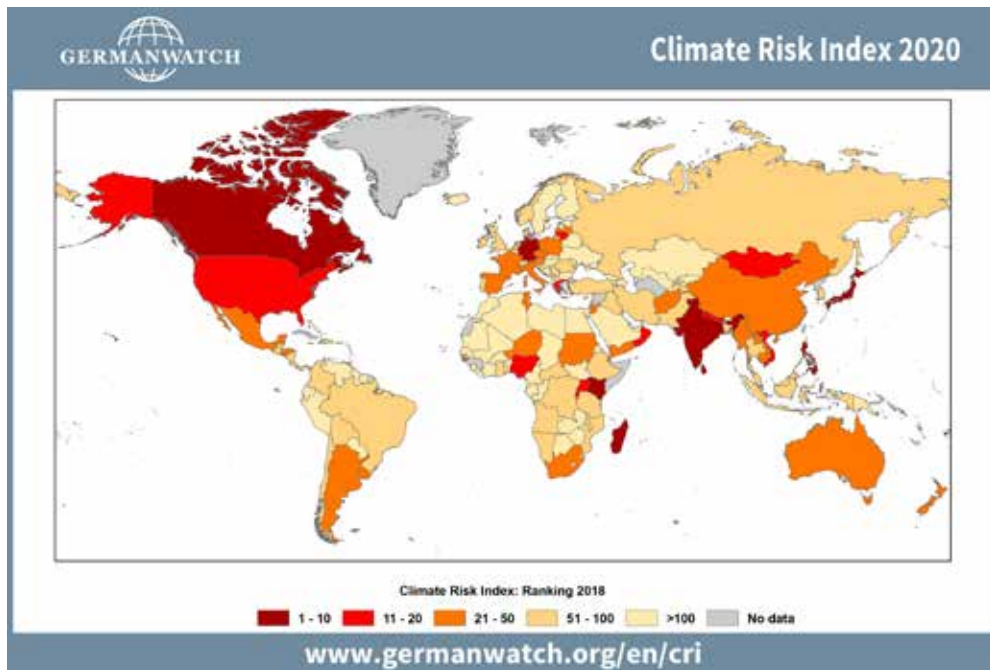
ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไป หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างทันทั่วทั้งที่โดยอาจพัฒนาแอปพลิเคชันที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือให้ภาคประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการก่อกมลพิษ นอกจากนี้ ควรปรับปรุงบทลงโทษสำหรับสถานประกอบการที่กระทำผิดกฎหมายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการควบคุมการก่อกมลพิษจากแหล่งกำเนิด

0628

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 28

ผลักดันทุกภาคส่วนให้ร่วมแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นประเด็นสำคัญที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจ และศึกษาแนวทางแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า สภาพภูมิอากาศของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นประมาณ 0.6 องศาเซลเซียสในระยะเวลา 100 ปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบอย่างมากมายต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก ซึ่งสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลง มาจากสถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวนและมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก อาทิ อุณหภูมิเฉลี่ยพื้นผิวโลกและในมหาสมุทรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ความเป็นกรดในมหาสมุทร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นในฤดูน้ำหลากและน้อยลงในฤดูน้ำแล้ง จำนวนวันที่อากาศร้อนเพิ่มมากขึ้น และอัตราการละลายของธารน้ำแข็งที่ขั้วโลกเหนือที่นับวันจะยิ่งรวดเร็ว โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง และวาตภัย ที่รุนแรงและบ่อยครั้งขึ้น ผลกระทบจากวิกฤตน้ำทะเลขึ้นสูง รวมไปถึงเชื้อโรคที่มาจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ซึ่งในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหลายสาขา ทั้งนี้ ประเทศไทยได้เข้าร่วมในความตกลงปารีส (Paris Agreement) ได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีความเสี่ยงสูงมาก ลำดับที่ 12 ของโลก และเป็นหนึ่งใน 10 ประเทศที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว และยังคงไม่สามารถหลุดจากอันดับความเสี่ยงสูงในระยะยาวดังกล่าวได้ จึงเป็นสัญญาณที่แสดงถึงความวิกฤตของสถานการณ์ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญ และจำเป็นต้องมีการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน

การดำเนินการที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินนโยบายและ
กิจกรรมในการผลักดันให้ทุกภาคส่วนร่วมแก้ไขปัญหาการ
เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ
การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศ พ.ศ. การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล
บัญชีก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ
บัญชีก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย การสร้างความรู้
ความเข้าใจและปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในทุกภาคส่วน การพัฒนาระบบเชื่อมโยง
ฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ
การพัฒนากฎหมาย ระเบียบ มาตรการ นโยบาย และ
กลไกในการบริหารจัดการการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
และการสร้างแรงจูงใจภาคเอกชนในการร่วมเป็น
ผู้ประกอบการสีเขียวเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษ

จากการดำเนินการดังกล่าวความท้าทายที่สำคัญ คือ
การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึง
ปัญหาที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในภาคส่วนที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงจาก
การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ ชุมชน ประชาชน
ที่ดำเนินกิจกรรมและมีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ
ที่จะต้องปรับตัวให้เท่าทันต่อความถี่และความรุนแรง

ของผลกระทบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต
ขณะเดียวกันสาขาการผลิตที่มีบทบาทรับผิดชอบในการลด
ปริมาณก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะในภาคพลังงานและ
การขนส่ง รวมถึงภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่มีแนวโน้ม
ในการสร้างมลพิษสูง จะต้องตระหนักถึงบทบาทและ
ความรับผิดชอบร่วมกันในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร
ต่อสิ่งแวดล้อม

แนวทางในการบรรลุเป้าหมาย ภาครัฐควรมีการส่งเสริม
การปรับเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นไป
ในทิศทางที่มุ่งไปสู่การเติบโตที่มีการปล่อยก๊าซ
เรือนกระจกต่ำ และควรมีการพัฒนา ระบบฐานข้อมูล
ความเสี่ยงเชิงพื้นที่ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
เพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศของประเทศ รวมถึงสร้างความตระหนักรู้
ความรู้ และความเข้าใจของประชาชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับ
แบบอย่างการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่จะช่วย
แก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านสื่อและ
ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนโครงการ
สร้างแรงจูงใจในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

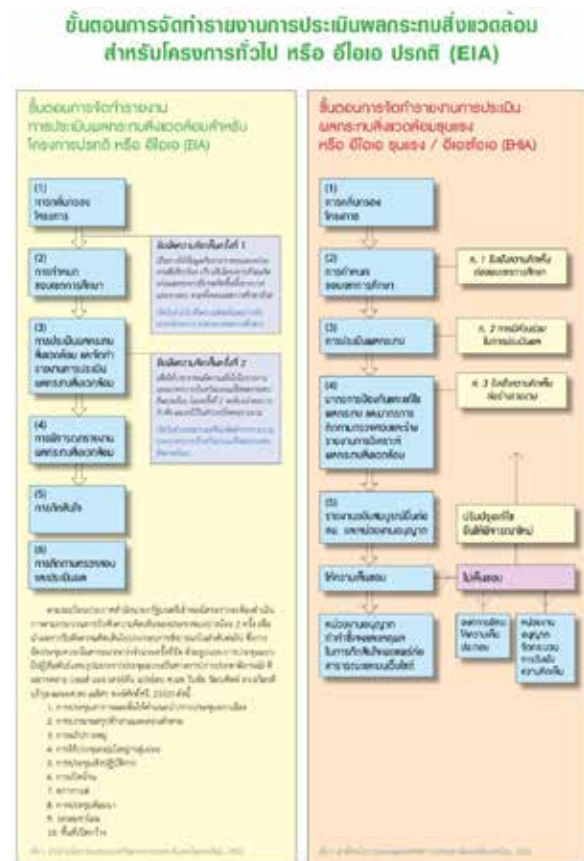
0629

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 29

ปฏิรูประบบและโครงสร้างการจัดทำ รายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ (EIA และ EHIA)

การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA และ EHIA) ของประเทศไทยนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการพิจารณาเห็นชอบของหน่วยงานภาครัฐต่อการอนุมัติโครงการพัฒนาที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อเนื่องถึงสุขภาพของประชาชน มีพัฒนาการมาตามลำดับจากกรอบของพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 ต่อมาได้กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในมาตรา 67 วรรคสองบัญญัติไว้ว่าการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านสภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้เว้นแต่ (1) จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน (2) จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อน และ (3) ในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการผนวกการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment : HIA) เข้ามารวมในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเดิม ตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จนเกิดเป็นรายงาน EIA (กรณีโครงการพัฒนาระดับปกติ) และ EHIA (Environmental & Health Impact Assessment : EHIA) (กรณีโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อชุมชน) ปัจจุบันมีโครงการหรือกิจการที่ต้องทำรายงาน EIA รวม 35 ประเภท ในขณะที่โครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่ต้องจัดทำ EHIA รวม 11 ประเภท การจัดทำรายงาน EIA และ EHIA ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องแต่ยังคงพบปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงรากของปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข อาทิ การมุ่งวิเคราะห์เฉพาะโครงการเท่านั้น ขาดการศึกษาในประเด็นศักยภาพของพื้นที่ ปัญหาในด้านการเข้าถึงเอกสารรายงาน EIA และ EHIA ของภาคประชาชน และความล่าช้าของเนื้อหา บทบัญญัติ การจับปรับ และบทลงโทษของ

ที่มา : สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่จะต้องเร่งดำเนินการปฏิรูป เพื่อพัฒนาและยกระดับให้เป็นที่เชื่อมั่น ยอมรับของทุกฝ่าย ลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ที่มีสาเหตุมาจากนโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนา รวมถึงเพิ่มการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ทำให้ต้องมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อปรับปรุงข้อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดทำรายงาน EIA และ EHIA ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ 2560 ทั้งนี้ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นการปรับปรุงเนื้อหากฎหมาย เพื่อยอมรับการปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรา 58 และมาตรา 278 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เรียบร้อยแล้ว

โดยผลการดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานภาครัฐ โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้เร่งดำเนินโครงการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการดำเนินการเชิงรุกเพื่อสร้างความตระหนักต่อเจ้าของโครงการ และศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการจัดอบรมผู้ใช้งานระบบให้ครอบคลุมทุกประเภทโครงการ พร้อมติดตามและประเมินผลการใช้งาน ทบทวนประกาศกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการจัดทำ และเสนอรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารหรือดำเนินโครงการหรือประกอบกิจการ (Initial Environmental Examination : IEE)/ รายงาน EIA/รายงาน EHIA รายงาน Monitor รวมถึงพัฒนาศูนย์ข้อมูล EIA ของประเทศ โดยปัจจุบัน สผ. อยู่ระหว่างดำเนินโครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในจังหวัด เพื่อกระจายภารกิจการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมีแผนพัฒนาศูนย์ข้อมูล EIA เชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูล EIA ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ถึงแม้ว่าการจัดทำรายงาน EIA และ EHIA จะได้รับการแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างเชิงระบบมาอย่างต่อเนื่อง และได้ระบุให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมและรับฟัง

ความคิดเห็นภาคประชาชนมากขึ้น แต่ระบบ EIA และ EHIA ก็ยังไม่ได้ได้รับความเชื่อมั่น และการยอมรับของทุกฝ่ายมากเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากปัญหาโครงสร้างเชิงระบบ รวมถึงในการดำเนินงานจริงยังขาดการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย กลายเป็นรูปแบบพิธีกรรมที่จัดเพื่อให้ครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด จากปัญหาด้านความโปร่งใสของการดำเนินการนี้ จึงทำให้ระบบ EIA และ EHIA ขาดความไว้วางใจและเชื่อถือจากภาคประชาชน

ทั้งนี้ ในระยะต่อไป ควรเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการรายงาน EIA และ EHIA อย่างจริงจัง อาทิ ปัญหาเชิงหลักการวิเคราะห์โครงการในรายงาน โดยเน้นศึกษาศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาระบบ SEA ให้ครอบคลุมการพัฒนาในระดับนโยบายหรือระดับพื้นที่ เพื่อเอื้อต่อการวางแผนนโยบาย แผน และพัฒนาพื้นที่ระดับต่าง ๆ และการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลหลังการวิเคราะห์ รวมถึงต้องเร่งปรับปรุงกฎหมายบทบัญญัติ และความสัมพันธ์ที่ไม่สอดคล้องของระบบการรายงาน EIA และ EHIA กับกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น กฎหมายผังเมือง กฎหมายด้านอุตสาหกรรม กฎหมายด้านการก่อสร้างอาคาร และกฎหมายที่รองรับมาตรการลดผลกระทบด้านสุขภาพ เป็นต้น และควรเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการเข้าถึงเอกสารรายงาน EIA และ EHIA ของภาคประชาชน ที่ส่งผลต่อความเชื่อถือ ความไว้วางใจต่อกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและผู้มีสิทธิจัดทำรายงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

0630

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 30

ระบบการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างยั่งยืน (Strategic Environmental Assessment : SEA)

ขั้นตอนทั่วไปของกระบวนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) เป็นกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ ประเมินศักยภาพ และขีดความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การพัฒนานโยบาย แผนงานและโครงการ โดยบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทางเลือกในการตัดสินใจ ซึ่งทำให้การตัดสินใจนั้นมีคุณภาพ รอบคอบ โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน นับเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องมีการเร่งดำเนินการขับเคลื่อนใช้งานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเพิ่มขีดความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม และบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

การดำเนินการที่ผ่านมา ได้มีการขับเคลื่อนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การทดลองนำแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ไปดำเนินการประยุกต์ใช้ในการศึกษาจัดทำการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่ผ่านการทำโครงการนำร่อง (2) สร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผ่านการจัดฝึกอบรมทางวิชาการให้กับผู้ทำการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประชุมสัมมนาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาข้อเสนอการดำเนินการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์และแนวทางการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์

ประเด็นท้าทายในการขับเคลื่อนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันมาใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงที่ผ่านมา พบว่าประเทศไทยยังขาดปัจจัยสำคัญและจำเป็นที่จะขับเคลื่อนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ใน 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการฝึกอบรม หรือเป็นที่ปรึกษาในโครงการจัดการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ (2) การขาดความตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของการจัดการการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ในกระบวนการวางแผนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนงาน/โครงการในระดับต่าง ๆ รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (3) ขาดองค์ความรู้และฐานข้อมูลที่เป็นระบบ เช่น ผลงานที่ผ่านมาทั้งในและต่างประเทศ ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องในรายสาขา/พื้นที่ เครื่องมือต่าง ๆ พร้อมตัวอย่างในกระบวนการจัดการการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ เป็นต้น และ (4) ขาดกลไก

เชิงสถาบันที่จะมารองรับการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการนำการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์มาใช้ในการกระบวนการวางแผน เช่น การบังคับใช้ทางกฎหมาย การสร้างแรงจูงใจผ่านระบบงบประมาณของประเทศ เป็นต้น

ในการขับเคลื่อนระบบการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ มาใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป ควรมุ่งจัดทำกลไกเชิงสถาบันเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่จำเป็นให้มีความชัดเจน โดยระยะแรกควรเร่งออกระเบียบ/ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเพื่อเป็นกลไกบังคับใช้กฎหมายสำหรับการขับเคลื่อนการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และในระยะต่อไปอาจพิจารณาความเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นกฎหมายเฉพาะ รวมถึงเร่งพัฒนากระบวนการองค์กร และกลไกการบริหารจัดการให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม

0631

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 31

ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ เขตควบคุมมลพิษ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ประกาศเขตควบคุมมลพิษแล้ว จำนวน 18 พื้นที่ ใน 13 จังหวัด ได้แก่ (1) เมืองพัทยา (2) จังหวัดภูเก็ต (3) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (4) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (5) หมู่เกาะพีพี (6) จังหวัดสมุทรปราการ (7) จังหวัดปทุมธานี (8) จังหวัดนนทบุรี (9) จังหวัดสมุทรสาคร (10) จังหวัดนครปฐม (11) อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี (12) อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี (13) อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (14) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (15) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (16) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (17) บริเวณหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี และ (18) บริเวณมาบตาพุด จังหวัดระยอง จุดประสงค์เพื่อรักษาสุขภาพของประชาชนและเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยพื้นที่ที่ได้ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษข้างต้นนั้นล้วนแต่มีกิจกรรมที่ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมจากการเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการประกอบกิจการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ การทำเหมืองโดยมิได้ มีการเร่งรัดแก้ไขปัญหามลพิษให้ลดลงและกลับสู่ภาวะปกติได้ ได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในพื้นที่เขตควบคุมมลพิษ รวมถึงบรรยากาศในการลงทุนทางเศรษฐกิจ และภาพลักษณ์ของประเทศ ดังนั้น จึงควรมีการเร่งรัดแก้ไขปัญหาดัง ๆ ในเขตควบคุมมลพิษให้ประสบผลสำเร็จ และกำหนดมาตรการที่เหมาะสม ทดแทนเพิ่มเติมในการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพทัดเทียม มาปรับใช้แทนการประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษภายหลังจากการแก้ไขปัญหามลพิษสำเร็จแล้ว

ที่มา : วารสารสิ่งแวดล้อม ปีที่ 17 ฉบับที่ 3

โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการปรับปรุงแก้ไข (ร่าง) หลักเกณฑ์การประกาศและยกเลิกพื้นที่เขตควบคุมมลพิษ โดยได้เริ่มขับเคลื่อนในบางโครงการแล้ว ได้แก่ การวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอพื้นที่เป้าหมายที่จะยกเลิกเขตควบคุมมลพิษ การกำหนดมาตรการและแผนงานควบคุมลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหามลพิษในพื้นที่

ที่มีปัญหามลพิษ รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษในเขตควบคุม มลพิษ ทั้งนี้ ได้เริ่มดำเนินการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ แล้ว ได้แก่ การร่วมหารือกับหน่วยงานใน 3 พื้นที่ ประกอบด้วย (1) เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี (2) จังหวัด ระยอง และ (3) อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อร่วม จัดทำข้อเสนอการดำเนินงานในการยกเลิกเขตควบคุม มลพิษ และเสนอต่อคณะอนุกรรมการกำกับดูแลและ ติดตามผลการดำเนินงานพื้นที่เขตควบคุมมลพิษระดับ จังหวัดต่อไป และได้ร่วมจัดประชุมคณะอนุกรรมการ กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานพื้นที่เขตควบคุม มลพิษระดับจังหวัด 13 จังหวัด เพื่อกำกับและติดตาม ผลการดำเนินงานตามแผนและมาตรการลดและขจัด มลพิษของเขตควบคุมมลพิษแต่ละพื้นที่

อย่างไรก็ดี ในการประกาศยกเลิกเขตควบคุมมลพิษและ ดำเนินมาตรการอื่น ๆ แทนในพื้นที่ อาจจะส่งผลให้เกิด ปัญหาของความเข้มข้นในการปฏิบัติตามของผู้ประกอบการ

ในพื้นที่ เนื่องจากข้อกฎหมายหรือข้อบังคับในการดำเนินการ ในมาตรการใหม่ ๆ นั้น อาจไม่เข้มข้นเท่ากับการประกาศ เป็นเขตควบคุมมลพิษ ซึ่งอาจเป็นช่องว่างให้เกิด การทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลเสียต่อ สภาพแวดล้อมได้

ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไป จึงควรส่งเสริมให้ ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้เป็นมิตรกับ สุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยควรมีมาตรการใน การจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจาก แบบเดิมสู่วิถีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ มาตรการ ลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ประกอบการที่สามารถลดปริมาณ มลพิษได้ตามที่กำหนด หรือการนำมาตรการผู้ก่อมลพิษ เป็นผู้จ่ายมาใช้ รวมทั้งควรสร้างความตระหนักให้ ผู้ประกอบการรับรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ กำหนด เข้าใจและรับรู้ถึงโทษที่จะเกิดขึ้น เพื่อเป็น เหตุผลประกอบการตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนสู่วิถี การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

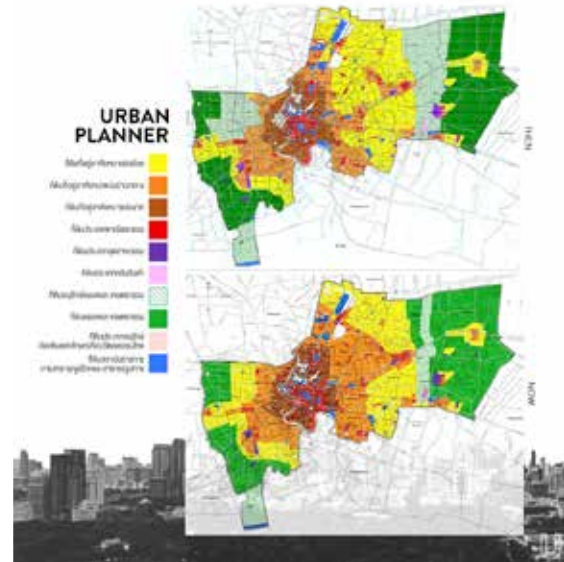

0632

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 32

ปฏิรูปการผังเมือง

การวางและจัดทำผังเมืองในปัจจุบัน แม้ว่าจะมุ่งเน้นให้เกิดความสมดุลทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม แต่ในทางปฏิบัติมักไม่สามารถกำกับให้เกิดความสมดุลในการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังที่วางไว้ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของเมืองตลอดจนวิถีชีวิตของประชากรเมือง เนื่องจากขาดกลไกการบูรณาการร่วมกันในแต่ละระดับ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศด้วยระบบการผังเมือง จึงจำเป็นต้องมีการวางผังเมืองและกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการใช้ระบบนิเวศท้องถิ่น และชุมชน เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง เพื่อให้มีการกระตุ้น

ที่มา : urbmculture

ให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนในการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความสมดุล อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่การวางผังเมืองรวมในปัจจุบันในระดับชุมชนและพื้นที่เฉพาะท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการได้ทันต่อการเติบโตของเมือง ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้การเติบโตของเมืองสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง จึงต้องดำเนินการให้เกิดการวางผังเมืองระดับชุมชน และผังพื้นที่เฉพาะท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองในระดับท้องถิ่นมีองค์ความรู้ที่สามารถวางและจัดทำเป็นผังเมืองหน่วยย่อยของเมืองและชุมชน ซึ่งจะมีความคล่องตัวและสามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ การขยายตัวของเมืองใหญ่ในปัจจุบันทำให้พื้นที่สีเขียวของเมืองลดลง และขาดพื้นที่รองรับน้ำเพื่อการป้องกันน้ำท่วมเมือง ประกอบกับผู้ลงทุนมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ทำให้การกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำดังกล่าวนี้ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปมาตรการทางผังเมืองเพื่อกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำด้วยระบบการโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ (Transfer of Development Rights : TDR) โดยนำแนวคิด TDR เพื่อช่วยรักษาพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์และสามารถพัฒนาพื้นที่ที่ต้องการมาประยุกต์ใช้กับการวางและจัดทำผังเมืองรวม ในการควบคุมความหนาแน่นของอาคารในพื้นที่ให้ลดลง เพื่อการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ทางประวัติศาสตร์หรือพื้นที่รองรับน้ำได้

การดำเนินการที่ผ่านมา กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการขับเคลื่อนการวางผังเมืองและกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการใช้ระบบนิเวศท้องถิ่นและชุมชน เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง โดยมีการจัดทำแผนแม่บทการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนร่วมภาคีการพัฒนาระดับภูมิภาค 5 ภาค และการดำเนินโครงการผลักดันการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองอุตสาหกรรมยั่งยืน ทำให้เกิดผังชุมชน จำนวน 6 เมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองกระทุ่มล้ม เทศบาลเมืองไร่ขิง เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ (จังหวัดนครปฐม) เทศบาลเมืองบ้านฉาง เทศบาลตำบลบ้านฉาง (จังหวัดระยอง) และเทศบาลตำบลหัวสำโรง (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ในด้านการวางผังเมืองระดับชุมชนและผังพื้นที่เฉพาะท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมโยธาธิการและผังเมืองได้ดำเนินโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผังเมืองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโครงการวางและจัดทำผังเมืองรวมเมือง/ชุมชนระดับอำเภอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นมีความรู้ด้านการผังเมืองและส่งเสริมการวางและจัดทำผังเมืองรวมเมือง/ชุมชนระดับอำเภอ โดยอยู่ระหว่างดำเนินการร่างผังเมือง จำนวน 67 ผัง นอกจากนี้ ในด้านการปฏิรูปมาตรการทางผังเมืองเพื่อกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่รองรับน้ำด้วยระบบการโอนสิทธิการพัฒนาพื้นที่ กรมโยธาธิการและผังเมืองอยู่ระหว่างการจัดทำระเบียบไปใช้ในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ การนำมาตรการโอนสิทธิการพัฒนามาใช้บังคับในผังเมืองรวม

อย่างไรก็ตาม ในการปฏิรูปการผังเมืองมีความท้าทายสำคัญ คือ การทำความเข้าใจกับประชาชน เนื่องจากผังเมืองเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตรงอย่างมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงไม่ว่าในด้านใดจึงมักส่งผลให้เกิดแรงต่อต้านจากความกังวลต่อวิถีชีวิตที่จะเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีการวางผังเมืองที่ทุกภาคส่วนยอมรับและมีความสมดุลในทางวิชาการแล้ว หากประชาชนไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่กำหนดหรือละเมิดข้อกำหนดในผังเมือง อาจส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลในทางปฏิบัติได้

ดังนั้น การปฏิรูปผังเมืองให้ได้ผลสำเร็จ จึงควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการสร้างความเข้าใจกับประชาชนถึงรายละเอียดในการจัดทำหรือเปลี่ยนแปลงผังเมือง โดยให้ความสำคัญกับความเห็นของประชาชนในท้องถิ่น และควรมีการติดตามการใช้ประโยชน์ที่ดินรวมถึงมาตรการในการกำกับการใช้ประโยชน์และการลงโทษผู้ละเมิดข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้ที่ดินถูกใช้ประโยชน์อย่างสมดุล และเป็นผลดีต่อชุมชนตามผังเมืองที่มีการจัดวางไว้เบื้องต้น

0633

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 33

ปฏิรูปเครื่องมือเศรษฐกิจศาสตร์ เพื่อสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือทางเศรษฐกิจศาสตร์ที่เหมาะสมกับการจัดการมลพิษแต่ละประเภท					
ประเภทเครื่องมือ	มลพิษทางน้ำ	มลพิษทางอากาศ	ขยะมูลฝอย	ของเสียอันตราย	อื่น ๆ
1. ค่าธรรมเนียมการอนุญาต	✓	✓	✓	✓	ทรัพยากรน้ำ
2. ค่าธรรมเนียมการใช้	✓	-	✓	✓	ทรัพยากรแร่ธาตุ/ ค่าเข้าอุทยาน
3. ค่าปรับ	✓	✓	✓	✓	-
4. ค่าภาษีการปล่อยมลพิษ	✓	✓	-	-	-
5. การซื้อขายหรือโอนใบอนุญาตการปล่อยมลพิษ	✓	✓	-	-	คาร์บอนเครดิต
6. ค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์	-	-	-	✓	-
7. ระบบมัดจำเงินคืน	-	-	✓	✓	-
8. การใช้อัตราภาษีที่แตกต่างกัน	✓	✓	✓	✓	-
9. การวางประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม	-	-	-	✓	-
10. มาตรการอุดหนุน	✓	✓	✓	✓	-

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

ในปัจจุบัน การเติบโตของภาคส่วนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งมีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาล ทำให้การเกิดมลพิษและความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติบางส่วนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพื่อชดเชยการสูญเสียดังกล่าว ประเทศไทยจึงควรมีการใช้เครื่องมือเศรษฐกิจศาสตร์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาสนับสนุนการบริหารจัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย และหลักผู้ได้ประโยชน์เป็นผู้จ่าย ในการเก็บค่าธรรมเนียมที่เกิดจากมลพิษและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นแหล่งทุนในการสนับสนุนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการดำเนินการศึกษาแนวทางการนำเครื่องมือทางเศรษฐกิจศาสตร์มาใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาแนวทางการปฏิรูปกองทุนสิ่งแวดล้อมให้มีความเป็นอิสระ และเป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการขยะ น้ำเสีย และของเสียอันตราย นอกจากนี้ กรมประมงได้มีการดำเนินโครงการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตทำการประมงอิเล็กทรอนิกส์ (e-License) เพื่อช่วยในการควบคุมสมดุลของทรัพยากรสัตว์น้ำผ่านการคำนวณจำนวนผู้ทำประมง โดยได้ดำเนินการออกใบอนุญาตทำการประมงพาณิชย์แล้วจำนวน 10,481 ฉบับ

อย่างไรก็ตาม ประเด็นท้าทายที่สำคัญ คือ การจะนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นต้องมีมาตรการหรือกฎหมายมารองรับอย่างถูกต้อง เพื่อให้การเก็บค่าชดเชยจากผู้ก่อมลพิษและผู้ได้ประโยชน์มีผลบังคับใช้ได้อย่างเป็นทางการ อีกทั้งการขาดการแบ่งส่วนความรับผิดชอบที่ชัดเจนทำให้ไม่สามารถคำนวณค่าชดเชยที่ต้องจ่ายได้

ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไป จึงควรมีการศึกษาและจัดทำมาตรการ การพัฒนากฎหมายในการรองรับการใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแนวทางปฏิบัติในการจัดเก็บและการคำนวณการแบ่งส่วนความรับผิดชอบที่เกิดจากมลพิษและความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน เพื่อให้ภาครัฐสามารถใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม

0634

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 34

ปฏิรูปองค์กร ระบบแผน ระบบงบประมาณ และเครื่องมือบริหารจัดการ

การปฏิรูปประเทศด้านระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นปฏิรูปที่เชื่อมโยงสัมพันธ์และมีผลเสริมหนุนต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแต่ละด้าน รวมถึงสิ่งแวดล้อม การที่หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะภาครัฐยังคงมีมุมมองและมุ่งแก้ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบแยกส่วนตามภารกิจของแต่ละส่วนงาน ขาดการมองแบบองค์รวมเพื่อบรรลุจุดหมายร่วมกันในการบริหารจัดการผลประโยชน์ของประเทศทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยเฉพาะภายใต้ภาวะภัยคุกคามด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นับวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนยากแก่การฟื้นฟูแก้ไข การปฏิรูปองค์กร ระบบแผน ระบบงบประมาณ และเครื่องมือบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล จะช่วยสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ

การดำเนินงานภายใต้ประเด็นการปฏิรูป ให้ความสำคัญกับการบูรณาการการดำเนินแผนงานโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในพื้นที่ให้มีการทำงานที่เชื่อมโยงกันอย่างมีเอกภาพ ด้วยกรอบแนวคิดในการดำเนินงานบนพื้นฐานที่ยึดงานเป็นเป้าหมาย และปรับโครงสร้างองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในทุกระดับให้มีความสามารถที่เหมาะสมในการดำเนินงานให้บรรลุผลร่วมกับการปรับปรุง/สนับสนุนการจัดสรรงบประมาณดำเนินงานอย่างเหมาะสม เป็นระบบ มุ่งเน้นการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแผนงานโครงการเป็นที่ตั้ง โดยจะต้องมีการปรับกระบวนการตัดสินใจขององค์กรและผู้นำองค์กรให้มีความสามารถในการที่จะเลือกใช้ระบบสนับสนุน/กำหนดการตัดสินใจทางนโยบาย ระบบและกลไกสร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการระหว่างผังเมือง ผังการใช้ที่ดิน ผังการพัฒนาลุ่มน้ำ ผังคมนาคม ผังทะเล ฯลฯ ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยในเบื้องต้นการดำเนินงานมีเป้าหมายที่จะปรับบทบาทหน้าที่และเสริมศักยภาพของผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบสนับสนุนการทำงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับการบริหารราชการส่วนภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 30 จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างน้อย 2,000 แห่ง

ขอบเขตของการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องกับแผนงานโครงการในหลายระดับ อาทิ ระดับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ การจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ การประกาศกำหนดเขตควบคุมมลพิษ เขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร มีความเกี่ยวข้องกับภารกิจหน้าที่ของหลายกรม กระทรวง อีกทั้งยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งในระดับชาติ

ระดับกระทรวง และระดับจังหวัด จึงส่งผลให้การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ขาดความชัดเจนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและระบบการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการสร้างความเป็นเอกภาพของนโยบายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงระบบงบประมาณของกรมและกระทรวงต่าง ๆ ที่จัดทำคำขอในลักษณะแยกส่วนตามภารกิจของตนเอง จึงยังเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้การขับเคลื่อนแผนงานโครงการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของแผนที่ตั้งไว้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

การดำเนินงานในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการกระจายภารกิจด้านการดูแลบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดูแลรักษาฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานระดับนโยบายส่วนกลางไปสู่หน่วยงานในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากภาคส่วนในระดับภูมิภาค/พื้นที่/ชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระดับพื้นที่ที่จะทำให้การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ และคนรุ่นต่อไปได้เข้ามาใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายที่เป็นเอกภาพและการปรับปรุงระบบงบประมาณที่เน้นให้ความสำคัญกับการบูรณาการงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ โดยการทำงานทั้งทางด้านการวางแผนงานและแผนเงินที่กล่าวมาจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปรับปรุงกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีการประกาศใช้มาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และระดับความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมด้วย

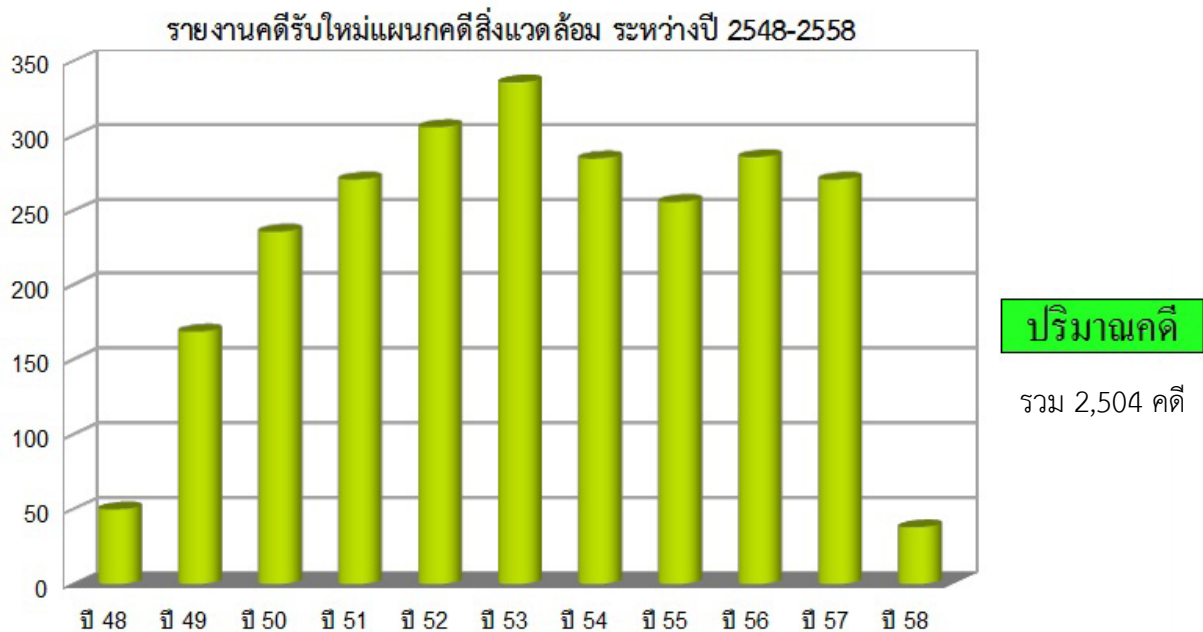

0635

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 35

ระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม

ที่มา : แผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกา

ระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อมเป็นความพยายามปฏิรูปและพัฒนาาระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีและข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม โดยการจัดทำวิธีพิจารณาคดีด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบบังคับคดี การบังคับโทษทางอาญา การเยียวยาความเสียหาย รวมถึงการเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือก สนับสนุนให้มีการคุ้มครองสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้สิทธิทางศาล โดยมีบุคลากรด้านยุติธรรมสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ และการจัดตั้งองค์กร/ส่วนงาน เพื่อรับผิดชอบคดีสิ่งแวดล้อมเป็นการพิเศษ โดยเน้นหลักการการเข้าถึงความยุติธรรมในคดีและข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา มีการดำเนินงานและข้อเสนอจากคณะทำงานร่วมด้านการปฏิรูประบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อมทางศาลปกครอง และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศาลปกครองด้านระบบยุติธรรมทางปกครองสิ่งแวดล้อม (คำสั่งคณะกรรมการบริหารศาลปกครองที่ 7/2563 วันที่ 31 มกราคม 2563) ทั้งนี้ ศาลยุติธรรมได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมและศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม (คำสั่งประธานศาลฎีกาที่ 1/2563 วันที่ 13 มกราคม 2563) เรียบร้อยแล้ว

ความท้าทายของการดำเนินงาน เพื่อบรรลุผลในการพัฒนาระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ การตระหนักรู้และความเข้าใจตรงกัน ในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมสำหรับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถเจ้าหน้าที่รัฐตลอดทั้งกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถดำเนินการทางกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสิทธิชุมชนที่เกี่ยวข้องกับรูปคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาสถาบัน/องค์กร รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการปฏิรูปด้านระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาระบบยุติธรรมสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และควรมีการสร้างการเข้าใจกับทุกภาคส่วนโดยเฉพาะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับประเด็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชน โดยต้องคำนึงถึงมิติสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับการแบ่งสรรให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ถูกกีดกัน มีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และมีสิทธิที่จะใช้สิทธิทางศาล เพื่อระงับข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรเน้นการให้ความสำคัญกับประชาชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมต่อรองและตัดสินใจร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เพื่อร่วมพัฒนาระบบ/แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มแข็งต่อไป

0636

เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ 36

ปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันกระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมในระดับระหว่างประเทศ มีผลต่อนโยบายและกฎหมายสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศเป็นอันมาก ทั้งในด้านพันธกรณีที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามภายใต้อนุสัญญาและความตกลงเรื่องสิ่งแวดล้อมฉบับต่าง ๆ ในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และให้เท่าทันรองรับกับความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และระดับความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก รวมทั้งการพัฒนากฎหมายใหม่เพื่อรองรับสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานตามแผนการปฏิรูปประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและปฏิรูปประเทศด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติรองรับกับการอนุวัติตามพันธกรณีในความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก และรองรับการปฏิรูปประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่กำหนด โดยมีกฎหมายที่ประกาศใช้ในช่วงที่ผ่านมา จำนวน 13 ฉบับ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติชุมชน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ทำให้ประเทศไทยมีกฎระเบียบที่ชัดเจนทันต่อบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และรองรับการทำงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความท้าทายด้านการปฏิรูปกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสลับซับซ้อนของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผล

ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินการปรับปรุงกฎหมายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีความทันสมัยและเท่าที่จำเป็น ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติตามของประชาชน อีกทั้งกฎระเบียบและข้อกำหนดในหลายด้านจะต้องมีความเจาะจงในบางประเด็นและเปิดกว้างในบางมิติมากขึ้น เพื่อรองรับโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากกระแสการพัฒนาใหม่ ๆ หรือป้องกันความเสี่ยงที่อาจตามมาจากการเปิดรับเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปในอนาคตของโลกได้อย่างเท่าทัน อาทิ ดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีชีวภาพและจีโนม

ดังนั้น การปฏิรูปกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเรื่องการปรับปรุงหรือจัดทำกฎหมายขึ้นมาใหม่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการวิเคราะห์กฎหมายร่วมกันก่อนพิจารณาการจัดทำกฎหมายขึ้นมาใหม่ เนื่องจากกฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีจำนวนมาก เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย อีกทั้งควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีการประกาศใช้แล้ว เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีระบบที่สามารถสืบค้นและเข้าถึงได้ง่าย และควรมีคู่มือสำหรับการนำไปใช้หรือการปฏิบัติตามกฎหมายที่เข้าใจได้ง่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง รวมถึงให้มีการจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อสะดวกในการบังคับใช้และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้ เกิดความเข้าใจและถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความจริงใจต่อประชาชน